
Novitates Theriologicae

PARS 7, 2007

Інформаційний бюлетень Українського теріологічного товариства НАН України

Методики обліку теріофауни

(матеріали ІХ Теріологічної школи-семінару)

Матеріали до ІХ Міжнародної
Теріологічної Школи-семінару

Природний заповідник «Розточчя»,
7–12 жовтня 2002

Луганськ, 2007

УДК 599 (477)

Методики обліку теріофауни / Упорядники: І. Загороднюк, І. Дикий. — Луганськ: Українське теріологічне товариство НАН України, 2007. — 46 с. (Серія: *Novitates Theriologicae*; Pars 7).

Methods of mammal fauna census / Compiled by I. Zagorodniuk and I. Dykyu. Luhansk: Ukrainian Theriological Society, NAS of Ukraine, 2007. 46 pp. (Series: *Novitates Theriologicae*; Pars 7).

Сьомий випуск Бюлетеню «Теріологічні новини» (*Novitates Theriologicae*) присвячено матеріалам ІХ Міжнародної теріологічної школи-семінару, що проходила 7–12 жовтня 2002 року в Природному заповіднику «Розточчя» (Львівська обл.). У випуску вміщено головні документи школи (програма, список учасників, теми доповідей), теми і стислий опис круглих столів, підсумкові матеріали теріошколи (резолуція, список теріофауни, огляд логотипів та символів Теріошколи, огляд збірників праць Теріошколи). Випуск підготовлено за ініціативою Ради Теріологічної школи та ухвалено резолюцією ІХ Теріошколи.

Упорядники:

Ігор Загороднюк та Ігор Дикий.

Редколегія:

І. В. Дикий, І. Г. Ємельянов (голова), І. В. Загороднюк (редактор),
О. І. Киселюк, О. В. Кондратенко, В. М. Тищенко.

© Українське теріологічне товариство НАН України, 2007

© І. Загороднюк, 2007 (редагування, верстка)

ЗМІСТ

Частина 1. Загальна інформація про ІХ Теріошколу.....	4
Загальна інформація про ІХ Теріошколу «Методики обліку теріофауни»: ідеї, задачі, програма.....	5
Учасники та теми доповідей Теріологічної школи-семінару з методик обліку фауни.....	10
Круглі столи Теріошколи: групи <i>УЦОК</i> (ніч кажанів), <i>HELP</i> (великі хижі), <i>ABC</i> (назви ссавців), фауна в об'єктиві.....	15
Частина 2. Матеріали до обговорення.....	19
Підсумки роботи ІХ Теріошколи «Методики обліку теріофауни»: звіт та резолюція.....	20
Публікації ІХ Теріошколи (Вісник Львівського університету 2002) та огляд теріологічних збірників 2002–2005.....	25
Українські назви ссавців, поширених на території України (ухвалено ІХ Теріошколою як основа списку теріофауни).....	28
Символи і логотипи Теріологічної школи та види-символи.....	37
Публікації Теріологічної школи.....	44

**Частина 1.
Загальна інформація
про ІХ Теріошколу**

Загальна інформація про ІХ Теріошколу «Методики обліку теріофауни»: ідеї, задачі, програма

Інформація про ІХ Теріошколу

Інформаційний лист від Оргкомітету ІХ Теріошколи, датований 18 березням 2002 р., був адресований усім потенційним учасникам школи-семінару від кількох установ, серед них — Українське теріологічне товариство НАН України, Український державний лісотехнічний університет, Природний заповідник «Розточчя», Національний аграрний університет, Львівський національний університет ім. Івана Франка, Інститут екології Карпат НАН України, Державний природознавчий музей НАН України, Інститут зоології НАН України.

Школа «Методики обліку теріофауни» спланована на базі природного заповідника «Розточчя» (Львівська область). В запрошенні відзначено:

Загальна інформація. ІХ Теріологічна школа, для участі у якій запрошуються теріологи, що ведуть моніторингові дослідження у природних і біосферних заповідниках, національних природних парках та на біологічних стаціонарах, присвячена темі «Методики обліку теріофауни». Особливістю цього річної Школи буде велика кількість польових занять та екскурсій з демонстрацією облікових ліній та ділянок.

Термін та місце проведення. Школа проходитиме протягом одного робочого тижня з понеділка 7 до суботи 12 жовтня на базі Природного заповідника «Розточчя», що в 24 км на захід від Львова (сmt. Івано-Франкове, Яворівського р-ну, Львівської обл.). Робота школи відбуватиметься в залі засідання ПЗ «Розточчя» (вул. Січових Стрільців 7). Заповідник розташований в межах Українського Розточчя, тут проходить частина Головного Європейського вододілу між басейнами річок Чорного і Балтійського морів. Місцевість лісова, серед лісів району найпоширенішими є букові, дубові та дубово-соснові ліси.

Робочі теми ІХ Теріологічної Школи: ● Методики обліку дрібних ссавців (мікромамалій): пастко-лінії, пелетки тощо. ● Методики обліку кажанів та дендрофільних видів ссавців. ● Дистанційні методики обліку теріофауни: звукова та ультразвукова детекція. ● Методики обліку мисливських видів ссавців та проблеми подвійного обліку. ● Анкетування, статистична обробка результатів та їх достовірність. ● Засідання робочих груп, у т.ч. групи "HELP" з проблем моніторингу великих хижих ссавців.

Традиційні розділи Школи: ● Проблеми обліку теріофауни: доповіді фахівців з демонстрацією методів обліку ссавців (просимо всіх взяти із собою

слайди, відеофільми, зняття для обліку тварин, програмне забезпечення).

- Чергова акція “Європейська Ніч кажанів 2002 в Україні” та Польовий практикум з детекторного обліку кажанів (планується також відвідання Страдецької печери).
- Польовий практикум з обліку норних видів ссавців (заплановано відвідання борсучих колоній та нір лисиць) та Польовий практикум з обліку мисливської теріофауни (відвідування мисливського господарства “Майдан”).
- Екскурсія по заповідних ділянках району проведення школи (екскурсія Головним Європейським вододілом, до Крехівського монастиря та Жовківського архітектурно-меморіального комплексу).
- Доповіді теріологів щодо основних напрямків їх досліджень (не забудьте взяти з собою слайди та фотографії, що розповідають про Ваші заповідники та стаціонари, експедиції та колег).
- Огляд теріологічних публікацій у науковій періодиці та представлення нових статей і видань (просимо не забути взяти відбитки своїх статей будь-якої давнини).
- Конкурс студентських та аспірантських праць, присвячених вивченню теріофауни, що захищені в останні 5 років (1998–2002 рр.). Повідомлення про намір взяти участь у конкурсі надсилати за адресою Оргкомітету; праці на конкурс необхідно привезти на Школу особисто або передати за однією із адрес організаторів). На учасників конкурсу чекають призи.

Транспорт. У Львові збір учасників відбуватиметься у понеділок 7 жовтня біля церкви Св. Анни (Старі міські каси), куди від залізничного вокзалу прямує трамвай №6 (дві зупинки до театру ПРИКВО). Тут від 7:00 до 12:00 на Вас чекатимуть члени Оргкомітету. Переїзд до заповідника Розточчя: від вул. Шевченка маршрутним таксі Львів–Новояворівськ або Львів–Яворів чи будь-яким автобусом, який рухається у напрямку Яворова. Вартість проїзду 2 грн. Вийти в Івано-Франковому на зупинці «Меблевий комбінат» і пройти за напрямом руху автобуса до повороту дороги на Жовкву (праворуч). Садиба заповідника розташована за рибгоспом на вул. Січових Стрільців, 7.

Організація побуту. Традиційна пора проведення Теріологічної Школи — золота осінь. У цей час на Розточчі стоїть тепла сонячна погода, ночі прохолодні. Радимо мати зручний одяг для екскурсій та теплий одяг для вечірніх прогулянок. Учасники семінару будуть розміщені в електрифікованих будинках бази УкрДЛТУ з укомплектованими спальними місцями (просимо всіх мати свою постільну білизну або спальники). Будинки не опалюються. Їжу готуватимуть централізовано. Проживання буде безкоштовним, харчування за мінімальними цінами.

Матеріали Школи. На Школі будуть представлені останні збірки наукових праць Школи. Планується представлення поновлених версій наступних матеріалів: ● кожний учасник після сплати оргвнеску отримає папку з програмою та ідентифікатор, а також альфа-версію поточного Теріологічного бюлетеню з усіма матеріалами школи. ● просимо всіх надіслати до 10 вересня анотацію Вашого виступу, презентації, акції тощо обсягом до 600 знаків та довідку про себе (до 200 знаків). *Надсилати на адресу <novitates@yahoo.com>.* ● До початку роботи 9-ї школи буде підготовлено Бюлетень «Novitates

Theriologicae 7» (стисла версія), що включатиме інформаційні матеріали школи, а також збірник наукових праць теріошколи, виданих як окремий випуск «Вісника Львівського університету». За підсумками школи на основі препринтної версії «*Novitates Theriologicae 7*» буде підготовлено його кінцеву версію, що включатиме методичні розробки учасників Теріошколи щодо обліку ссавців.

Праці Теріологічної школи. На Школі буде представлено нові теріологічні видання, зокрема: ● матеріали VIII Міжнародної Теріологічної школи-семінару «Ссавці відкритих просторів» (Вісник Луганського університету, 2002), ● Збірник «Міграційний статус кажанів в Україні» (в серії випусків Бюлетеню «Теріологічні новини» – «*Novitates Theriologicae 6*»), ● проект книги «Кажани України: керівництво до польових досліджень» (Праці Теріологічної Школи, випуск 3), збірник «Хохуля (*Desmana moschata*) в басейні Сіверського Дінця» (Праці Теріологічної Школи, випуск 4), ● видання-препринти школи 1990 року «Динаміка популяції ссавців» (близько 10 випусків).

Програма ІХ Теріологічної школи

ІХ Міжнародна теріологічна школа-семінар «Методики обліку теріофауни» (Розточчя) триватиме 6 днів, 7–12.10.2002 року. З них перший день — організаційний, останній — день роз'їзду, тобто основна робота триватиме повні 4 дні (по суті 4 повні доби з перервами на сон і харчування).

День перший (понеділок)*

1–1. Заїзд і реєстрація (10⁰⁰–13⁰⁰). ● Реєстрація учасників. ● Поселення учасників. ● Збір пропозицій до програми школи та тем круглих столів. ● Формування робочих груп.

1–2. Вітання і представлення учасників (14⁰⁰–18⁰⁰). ● Вітання учасникам школи (О. Данчук, Й. Царик, Р. Угляр та ін.) ● З історії Теріологічної школи (І. Загороднюк). ● Виступи почесних гостей школи (див. список учасників). ● Узгодження програми школи та задач робочих груп, тем круглих столів (І. Дикий). ● Знайомство із заповідником Розточчя — відвідання Музею природи, урочища Королева гора (Г. Стрянець та ін.).

1–3. Вечір регіональних презентацій (19⁰⁰–22⁰⁰). ● Знайомство учасників. ● Інформаційний ярмарок.

День другий (вівторок)

2–1. Методики обліків дрібних ссавців (О. Кондратенко, Н. Кобинець) (10⁰⁰–13⁰⁰). ● Доповіді. ● Польовий практикум — обліки дрібних ссавців пастко-лініями та канавками.

* Щодня «обідня перерва» — 13⁰⁰–14⁰⁰, «вечірня перерва» — 18⁰⁰–19⁰⁰.

2–2. Методики обліків кажанів і дендрофільних ссавців (В. Покин'ячерета, В. Тищенко) (14⁰⁰–18⁰⁰). • Обліки дендрофільних ссавців. • Головні результати роботи Українського центру охорони кажанів (УЦОК) у 2001–2002 рр. • Доповіді за темами досліджень кажанів.

2–3. Ніч кажанів в Україні–2002 (Л. Годлевська, Я. Петрушенко) (19⁰⁰–22⁰⁰). • Засідання Круглого столу УЦОК (докладніше див. окрему сторінку). • Діяльність детекторної мережі. • Польовий практикум — Демонстраційні детекторні обліки кажанів.

День третій (середа)

3–1. Методики обліків мисливської теріофауни (В. Бондаренко, І. Делеган) (10⁰⁰–13⁰⁰). • Анкетування та мисливська статистика. • Обліки за слідами життєдіяльності. • Обліки норних видів. • Достовірність даних і проблема уникнення подвійних обліків. • Статобробка даних.

3–2. Польовий практикум (І. Дикий, Т. Башта) (14⁰⁰–18⁰⁰). • Обліки норних ссавців. • Відвідування борсучих колоній та нір лисиці. • Відвідування Страдецької печери. Демонстрація техніки обліку спелеобіонтних кажанів (Ярослав Петрушенко).

3–3. Відеоінформація (Сергій Гладкевич) (19⁰⁰–22⁰⁰). • Семінар з техніки відеозйомки. • Перегляд слайдів та фільмів про заповідні куточки України.

День четвертий (четвер)

4–1. Польовий практикум з обліків мисливської теріофауни (О. Дзидзюк) (10⁰⁰–13⁰⁰). • Експерсія у мисливське господарство «Майдан». • Огляд території військового полігону.

4–2. Експерсії по Розточчю (А. Гузій) (14⁰⁰–18⁰⁰). • Головний Європейський вододіл. • Крехівський монастир (печерний комплекс). • Жовківський архітектурно-меморіальний комплекс.

4–3. Круглі столи групи "HELP" та групи "ABC" (19⁰⁰–22⁰⁰). • Круглий стіл Ініціативної групи "HELP" (С. Жила, М. Шквиря): перспективні напрямки досліджень великих хижих ссавців, розробка проекту Національного плану дій щодо моніторингу та охорони великих хижих. • Круглий стіл групи "ABC" (І. Загороднюк, О. Киселюк): стабілізація української термінології та номенклатури, узгодження списку українських назв ссавців.

День п'ятий (п'ятниця)

5–1. Конкурсні змагання учнів місцевої середньої школи (А. Гузій) (10⁰⁰–13⁰⁰). • Представлення робіт та конкурс. • Нагородження переможців.

5–2. Засідання робочих груп та узгодження їх пропозицій. (10⁰⁰–13⁰⁰). • Обговорення та прийняття робочих версій та проектів резолюцій кожної робочої групи Школи (HELP, УЦОК, GLIS, ABC, VIDEO).

5–3. Конкурс студентських та аспірантських праць (Є. Сребродольська, Б. Кедров) (14⁰⁰–17⁰⁰). ● Представлення курсових і дипломних робіт, доповіді.
● Нагородження переможців. 5–3. Підведення підсумків школи-семінару. (І. Загороднюк, І. Дикий) (17⁰⁰–19⁰⁰). ● Видання праць школи, теріологічний бюлетень. ● Прийняття резолюції.

5–4. “IX Міжнародний теріологічний бенкет” (19⁰⁰).

День шостий (субота)

6–1. Від'їзд учасників (після 10⁰⁰).

*Від імені Оргкомітету Школи
Ігор Загороднюк та Ігор Дикий*

Учасники та теми доповідей Теріологічної школи-семінару з методик обліку фауни

Учасники теріошколи

Теріологічна школа 2012 року була найбільшою за кількістю учасників від початку заснування цього щорічного семінару науковців. Загалом за всі дні роботи школи було порядку 80–90 учасників (не всі організатори були учасниками семінарів, не всі учасники були на всіх частинах програми, тобто йшов постійний перерозподіл, проте одночасно щодня було не менше 60–70 осіб).

Оргкомітет з підготовки школи

До оргкомітету увійшли 13 колег, у тому числі 10 зоологів та три керівники різних структур, що сприяють розвитку і проведенню Теріошколи.

• Башта Андрій-Тарас — Інститут екології Карпат НАНУ (організація екскурсій) • Бовт Ярослав Семенович — Проректор УкрДЛТУ (організація побуту) • Головачов Олександр Валерійович — Львівський національний університет (реєстрація учасників) • Гузій Анатолій Ількович — Національний аграрний університет (молодіжні конкурси) • Данчук Олег Тадейович — Директор природного заповідника "Розточчя" (організація побуту) • Загороднюк Ігор Володимирович — Інститут зоології НАН України (голова Теріологічної школи, програма школи) • Делеган Іван Васильович — УкрДЛТУ (організація всієї Школи) • Дикий Ігор Васильович — Львівський національний університет (голова Оргкомітету 9 Школи, організатор усього) • Кобинець Наталя Михайлівна — Державний природознавчий музей НАНУ (Львів) (польовий практикум з обліку мікротаммалій) • Мисюк Володимир Олександрович — Львівський національний університет (організація побуту) • Сребродольська Євгенія Борисівна — доцент каф. зоол. ЛНУ ім. І. Франка (конкурс студентських праць) • Стрямець Галина Володимирівна — Заповідник Розточчя (організація побуту та екскурсій) • Хоєцький Павло — УкрДЛТУ (організація екскурсій)

Почесні гості

Загалом таких було 10 осіб.

• Бондаренко Володимир Данилович — УкрДЛТУ • Бурмас Василь Романович — ДЛГО "Львівліс" (зав. мисливськими територіями) • Дейнека Анатолій Михайлович — ДЛГО "Львівліс" (ген. директор) • Криницький Григорій Томкович — УкрДЛТУ (проректор з наукової роботи) • Наглов Володимир Олександрович — Харківська обласна СЕС (старійшина Школи) • Пилявський Богдан Романович — Тернопільський пед. університет (старійшина Школи) • Полушина Надія — канд. біол. наук (пенсіонер) (доповідь, див. далі); • Преснер Богдан Михайлович — Держ. управління екології та природ-

них ресурсів у Львівській обл. (начальник управління) • Угляр Роман Юрійович — Львівське УТМР (голова) • Царик Йосиф Володимирович — Львівський національний університет (завідувач кафедрою зоології ЛНУ).

Зоологи заповідників, національних парків, біостанцій

Заповідники, національні парки та біостанції представляли 12 колег.

• Антонєць Надія — Дніпровсько-Орельський природний заповідник (довповідь, див. далі); • Вишневський Денис — Чорнобильський науковий центр (довповідь, див. далі); • Гащак Сергій — Чорнобильський науковий центр (організація круглого столу); • Думенко Віталій — Біосферний заповідник «Асканія-Нова» (спостерігач); • Жила Сергій — Поліський заповідник (довповідь, див. далі); • Каштальян Олександр — Березинський біосферний заповідник / Інститут зоології АН Білорусі (довповідь, див. далі); • Киселюк Олександр — Карпатський національний природний парк (довповідь, див. далі); • Кондратенко Олександр — Луганський природний заповідник НАНУ (довповідь, див. далі); • Покинчерєда Василь — Карпатський біосферний заповідник (довповідь, див. далі); • Ружіленко Надія — Канівський природний заповідник, (довповідь, див. далі); • Селюніна Зоя — Чорноморський біосферний заповідник (довповідь, див. далі); • Сторожук Степан — Природний заповідник Медобори (довповідь, див. далі);

Зоологи наукових центрів

Ця частина учасників є найбільш представницькою — 24 колеги.

• Бобкова Оксана — Інститут зоології НАН України (довповідь, див. далі); • Волох Анатолій — Таврійська агротехнічна академія (довповідь, див. далі); • Гладкевич Сергій — «Фотостудія Сергія Гладкевича» (круглий стіл з фото-документації); • Годлевська Лена — Інститут зоології НАН України (проведення Ночі кажанів, доповідь, див. далі); • Гольдін Павло — Таврійський національний університет (довповідь, див. далі); • Дзюбенко Наталя — Державний природознавчий музей НАНУ (спостерігач); • Дулицький Альфред — Кримська протичумна станція (довповідь, див. далі); • Зоря Олександр — Харківська обласна СЕС (довповідь, див. далі); • Кедров Борис — Ніжинський педагогічний університет (довповідь, див. далі); • Костенко Світлана — Інститут агробіології та агро-екології УААН (довповідь, див. далі); • Мельниченко Богдан — Донецький національний університет (спостерігач); • Мерзлікін Ігор — Сумський педагогічний університет (спостерігач); • М'якушко Станіслав — Київський національний університет (публікація у працях Школи); • Науменко Тетяна — Українська спелеоасоціація (спостерігач); • Петрушенко Ярослав — Інститут зоології НАН України (довповідь, див. далі); • Роженок Микола — Одеський національний ун-т (довповідь, див. далі); • Роман Євген — вільний зоолог (Херсонська обл.) (довповідь, див. далі); • Сагайдак Андрій — Національний аграрний університет (довповідь, див. далі); • Скоробогатов Євген — Харківський національний університет (довповідь, див. далі); • Тищенко Володимир — Національний аграрний університет (довповідь, див. далі); • Ткач Геннадій — Харківська обласна СЕС (довповідь, див. далі); • Токарський Віктор — Харківський національний ун-т (довповідь, див. далі); • Шелєпило Андрій — головний мисливствознавець ДЛГО «Львівліс» (довповідь, див. далі); • Шешурак Павло — Ніжинський педагогічний університет (довповідь, див. далі).

Польська делегація

Із Польщі заявилися учасниками 12 осіб.

- Andrzejewski Roman, Lopucki Rafal Люблін (poster та доповідь, див. далі);
- Jendrzejewski Wlodziemierz — Zakład Badania Ssakow PAN Białwieza (доповідь, див. далі);
- Jakubec Zbignew — Wrocław (Інститут охорони природи) (доповідь, див. далі);
- Krywko Ewa — Люблін (доповідь, див. далі);
- Mroz Iwona — Люблін (доповідь, див. далі);
- Nadolska Monika — Akademia rolnicza - Wrocław (доповідь, див. далі);
- Owadowska Edyta — Kampinoski Park Narodowy (доповідь, див. далі);
- Postawa Tomasz — Krakow (з середи) (доповідь, див. далі);
- Prasowska Monika — Люблін (доповідь, див. далі);
- Reclowski Jan — Kampinoski Park Narodowy (доповідь; див. E. Owadowska);
- Ruczynski Ireneusz — Zakład Badania Ssakow PAN Białwieza (доповідь, див. далі).

Студентство

Студентство представляли 22 учасники.

- Атамась Наталя — Київський національний університет (конкурс студ. праць);
- Бовтунова Юлія — Кам'янець-Подільський педуніверситет (конкурс студ. праць);
- Бурдо Олена — Міжнародний Соломонів університет (конкурс студ. праць);
- Боднар Андрій — Львівський національний університет (вільний слухач);
- Влащенко Антон — Харківський національний університет (конкурс студ. праць);
- Влащенко Павло — Дружина охорони природи ХНУ (вільний слухач);
- Дроботун Олена — Херсонський педагогічний університет (конкурс студ. праць);
- Зайцева Ганна — Кам'янець-Подільський педуніверситет (конкурс студ. праць);
- Колесніков Михайло — Луганський педагогічний університет (участь в засіданні групи HELP);
- Коновал Оксана — Міжнародний Соломонів університет (конкурс студ. праць);
- Кравченко Марина — Харківський національний університет (круглий стіл з фотосправ);
- Малашук Наталя — Львівський національний університет (вільний слухач);
- Морозова Олена — Ніжинський педагогічний університет (конкурс студ. праць);
- Пісулінська Наталя — Львівський національний університет (вільний слухач);
- Пилипчук Наталя — Київський національний університет (вільний слухач);
- Русін Михайло — Херсонський педагогічний університет (конкурс студ. праць);
- Сафронова Ліна — Харківський національний університет (вільний слухач);
- Таран Андрій — Ніжинський педагогічний університет (конкурс наук. праць);
- Чернякова Дарія — Херсонський педагогічний університет (вільний слухач);
- Федас Андрій — Львівський національний університет (вільний слухач);
- Фоменко Тетяна — Харківський національний університет (вільний слухач);
- Шквиря Марина — Міжнародний Соломонів університет (доповідь із А. Сагайдаком).

Теми доповідей учасників семінару

Частина доповідей була не на сесіях, а на Круглих столах Теріошколи, висвітлених в наступній частині звіту про школу.

Методика та методологія досліджень

- Годлевська Лена. Використання ГІС-технологій для обробки даних в теріології на прикладі кажанів України.
- Бондаренко Володимир. Оцінка якості середовища існування мисливської фауни.
- Вишневецький Денис. Таксономічне багатство фауни хребетних як передумова організації об'єктів природно-заповідного фонду України.
- Загороднюк

Ігор (співавтори: Киселюк Олександр, Поліщук Ігор, Зеніна Інна). Бальні оцінки чисельності популяцій та мінімальна схема обліку ссавців. • Костенко Світлана (співавтор: Глазко Тетяна). Використання цитогенетичних параметрів мишоподібних гризунів для біоіндикації забруднених територій. • Мякушко Станіслав. Багаторічна динаміка популяцій гризунів як критерій стану середовища. • Роман Євгеній. Использование технических устройств для обнаружения и учета млекопитающих. • Стрямець Галина. Наукові дослідження в Природному заповіднику Розточчя. • Шешурак Павло. Польові практики по зоології хребетних у вивченні ссавців Чернігівщини.

Доповіді на сесії щодо обліків мікромамалій

• Andrzejewski Roman, Lopucki Rafal. Influence of the food concentration on space activity of bank voles. • Антоненць Надія. Обліки дрібних ссавців Дніпровсько-Орільського заповідника. • Каштальян Александр. Временные ряды динамики численности мелких млекопитающих и составление прогнозов на основе погодно-климатических показателей. • Кондратенко Александр. Сравнительная характеристика трех основных методов исследования микротериофауны на примере заповедника «Стрельцовская степь». • Krywko Ewa. Scent marking by bank voles as a part of environmental conditioning. • Mroz Iwona. Bank voles overmarking of interspecific rodents marks (poster). • Наглов Володимир. Розмноження рудої нориці в Харківській області. • Полушина Надія. Про єдину методику обліків мікромамалій. • Пилявський Богдан. Дрібні ссавці заказника загальнодержавного значення «Голицький». • Prasowska Monika. The horizontal and vertical range of impact of the odor of food bait on individuals of bank voles.

Доповіді на сесії щодо обліків кажанів

• Бобкова Оксана. Связи рукокрылых и свободноживущих клещей. • Зоря Олександр. (1) Живлення сірої сови на південному сході Харківської області. (2) Вплив антропогенного фактора на кажанів у м. Харків. (3) Участь кажанів у розповсюдженні сказу. • Кедров Борис. Звіт про роботу Поліського осередку детекторної мережі УЦОК у 2001–2002 рр. • Петрушенко Ярослав. Проблема об'єктивності обліку кажанів у підземеллях. • Тищенко Володимир. Техніка обліку дендрофільних видів кажанів. • Tomasz Postawa. Cave bat communities: patterns and dynamics. • Ткач Геннадій. Ектопаразити кажанів Східної України. • Ruczynski Ireneusz. Informacje o metodyce badan nietoperzy z zastosowaniem radiotelemetrii.

Доповіді на сесії щодо обліків мисливської фауни

• Волох Анатолій. Регуляція чисельності лося в східноєвропейських маргінальних популяціях. • Гольдін Павло. Вивчення структури популяцій китоподібних з використанням неповних останків. • Jedrzejewski Wlodzimierz. (About wolf). • Жила Сергій. Стан популяцій рідкісних видів хижих ссавців Полісся. • Nadolska Monika. (Про борсукив, *Meles*). • Owadowska Edyta & Jan Reclowski. (Про рисей). • Роженко Микола. Деякі результати дослідження екології звичайної лисиці та впливу на неї полювання в долинах малих річок Причорномор'я. • Роман Євген. Опыт проведения учета бурого медведя в северо-западной части Украинских Карпат. • Ружіленко Надія. (1) Обліки хижих ссавців за модифікованою методикою автора та їх результати. (2) Вплив погодних умов на активність та точність обліку ссавців в зимовий період. • Сагайдак Андрій та М. Шквирия. Роль вовка в мисливському господарстві Українського Полісся. • Селюніна Зоя. Система моніторингу теріофауни в Чорноморському біосферному заповіднику. • Скоро-

богатов Євген. Русская выхухоль в северо-восточной и восточной Украине. • Сторожук Степан. Вплив умов формування деревостанів на розселення норних ссавців заповідника «Медобори». • Ткачук Юрій. Динаміка чисельності і особливості обліку дикого kota на Буковині. • Шелепило Андрій. Облік мисливської фауни. • Jakubec Zbignew. (About bear).

Доповіді на сесії «Конкурс студентських наукових праць»

• Атамась Наталя. (Вивчення теріофауни шляхом аналізу пелеток). — (випускна робота). • Бовтунова Юлія. Кажани міста Кам'янець-Подільського. — (курсова робота). • Бурдо Єлена. Експериментальне дослідження зимівлі кажанів. — (курсова робота). • Влащенко Антон. Фауна кажанів Харківщини. — (курсова робота). • Дроботун Олена. Фауністичний комплекс наземних хребетних саги Довгої. — (курсова робота). • Зайцева Ганна. Вовчки НПП "Подільські Товтри". — (випускна робота). • Коновал Оксана. Методи мічення кажанів. — (курсова робота). • Морозова Олена. Пропріоцептори *m. biceps brachii* et *triceps brachii* у *Eptesicus serotinus*. • Русін Михайло. Теріофауна приморського степу. — (курсова робота). • Таран Андрій. Вивчення видового складу кажанів м. Новгород-Сіверський (курсова робота).

*Списки учасників та доповідей упорядкували
Ігор Загороднюк та Ігор Дикий*

Круглі столи Теріошколи: групи УЦОК (ніч кажанів), HELP (великі хижі), ABC (назви ссавців), фауна в об'єктиві

Ігор Загороднюк та Ігор Дикий

В рамках роботи теріошколи з методик обліку теріофауни відбулося декілька круглих столів, які вже стали традиційними і на яких обговорюються найважливіші теми, що вимагають узгодження, поширення знань або обміну досвідом. Такими є: 1) круглий стіл хіроптерологічної спільноти Теріошколи, що іменується Український центр охорони кажанів (про нього докладніше в попередньому випуску цього бюлетеню: [Загороднюк, 2005](#)), 2) круглий стіл групи *HELP* (координаційний центр з моніторингу та охорони великих хижих ссавців) (про нього докладніше в попередньому випуску цього бюлетеню: [Загороднюк, Дикий, 2005](#)), 3) круглий стіл групи *ABC* (назви ссавців),

Круглий стіл групи УЦОК (Український центр охорони кажанів): «Ніч кажанів 2002»

На круглому столі групи УЦОК розглянуто 5 тем. Праворуч — емблема УЦОК, запропонована учасниками групи.

1. Новини фауни, систематики та діагностики кажанів України (ведучий — Ігор Загороднюк). Огляд видів кажанів України. Сучасні тенденції зміни класифікації. Нові цікаві фауністичні знахідки. Перегляд ключів до визначення кажанів України. Відмінності близьких видів та особливості їх обліку.

2. Техніка та результати досліджень кажанів у печерах (Ведучий — Ярослав Петрушенко). Техніка обстеження підземних порожнин та проведення обліків кажанів у підземних лабіринтах. Результати обліків кажанів у карстових печерах Поділля, Карпат, Криму, рівнинних регіонів.

3. Підсумки першого року діяльності детекторної мережі в Україні (ведуча — Лена Годлевська). Звіти регіональних осередків мережі. Узагальнення результатів діяльності. Проблеми ідентифікації видів. Планування подальшої роботи детекторної мережі. Демонстраційні обліки та обмін досвідом.

4. Кільцювання та дослідження міграцій кажанів в Україні (ведучий — Ігор Загороднюк). Ретроспективний аналіз кільцювання кажанів в

Україні. Перспективи отримання і поширення кілець. Визначення міграційного стану на підставі аналізу колекційних матеріалів в зоологічних музеях. Створення карт зимового і літнього оселення кажанів. Презентація збірки «Міграційний статус кажанів в Україні» (Міграційний..., 2001).

5. Вивчення біології кажанів у літніх і зимових квартирах (ведучий — Володимир Тищенко). Дослідження сезонної динаміки і добової активності кажанів у літніх та зимових оселищах. Техніка пошуку та дослідження дендрофільних та синантропних видів та їхніх оселищ. Відлови кажанів сітками. Радіотелеметрія. Дослідження зимівлі у штучних умовах (досвід Центру реабілітації кажанів при Київському зоопарку).

6. Проект керівництва для польових досліджень кажанів (ведучий — Ігор Загороднюк). Ідея підготовки керівництва сформульована в процесі проведення круглого столу. Обговорення наповнення керівництва необхідними розділами. Таксономічний розділ та назви кажанів, термінологічний словничок. Розділи з діагностики та техніки проведення обліків. Схема видових нарисів з ключовою довідковою інформацією про кожний вид.

Круглий стіл групи *HELP*

Група *HELP* — це стисла назва ініційованої Теріошколою спільноти, що іменується як Координаційний центр з моніторингу та охорони великих хижих ссавців. Дослівно *HELP* — це абrevіатура від «Help European Large Predators». Ведучі круглого столу — Ігор Дикий та Сергій Жила.

Запропоновано обговорити і детально розглянуто три теми.

1. Діяльність КЦ *HELP* у 2001–2002 роках (Ігор Дикий та Ігор Загороднюк). Поліський семінар та основні його доробки. Основні напрямки сучасних досліджень. Огляд публікацій та проектів. Основні результати виконання проектів 2001 року щодо сучасного стану досліджень великих хижих в Україні загалом та Карпатах, зокрема. Напрямки досліджень за новими проектами.

2. Огляд діяльності КЦ *HELP* за статутними напрямками. Витяг з Положення про КЦ *HELP*: КЦ *HELP* є координаційною радою, яка координує діяльність в галузі вивчення великих хижих ссавців за такими напрямками: моніторинг великих хижаків заповідних територій та розробка рекомендацій для збереження та відтворення популяцій великих хижих, впровадження радіотелеметричних досліджень, розробка та впровадження Національного Плану дій щодо збереження великих хижих, поширення та популяризація знань.

3. Техніка обліку та проблеми подвійного обліку звірів. (Сергій Жила). Проблема подвійного обліку та достовірність даних. Обліки великих хижих ссавців. Картування. Форма 2-ТП-Мисливство як джерело наукового факту.

Круглий стіл групи ABC: «Термінологія та українські назви ссавців»

Давно назріла тема — розробка засад створення фауністичних переліків, стабілізація переліку українських назв ссавців для наукового вжитку, впорядкування теріологічного словника. Ведучі — Ігор Загороднюк та Василь Покинчерета. Для обговорень винесено три питання: проблематика щодо потреб розвитку української наукової термінології та номенклатури, поточні підсумки участі теріологів у роботі номенклатурних комісій, прогрес у розробці переліку родових та видових назв ссавців фауни України.

Теми круглого столу ABC

Огляд сучасних проблем. Анонс. Проблема стабільної термінології і номенклатури. Еволюція національних назв тварин та узгодження українських назв із сучасною класифікацією. Підготовка ключів, керівництв та підручників, червоних списків, словників тощо.

Діяльність номенклатурної комісії при Інституті зоології НАНУ. Історична довідка (академічна комісія 1918 р.). Задачі нової комісії, огляд її засідань, головні рішення, плани її подальшої діяльності, видавничі перспективи. Теріологічна робоча група та її доробки. Питання, запропоновані від теріошколи: однина у назвах таксонів, потреба уніфікації назв родин та надродинних груп, шляхи уникнення двослівних родових назв.

Базовий список теріофауни України та суміжних країн. Засади створення списку та огляд запропонованих назв. Обсяг фауни. Дискусія з питань вживання різних назв. Систематичний та алфавітний списки, їх відмінності. Затвердження списку назв ссавців. Пропозиції до резолюції Школи щодо включення до теріологічного бюлетеню списку з урахуванням пропозицій Школи, зокрема наведенням альтернативних назв для подальшого обговорення.

Теріологічний словник. Започаткований на Поліській (IV) Теріошколі «Теріологічний словник» (українська, російська, англійська, польська, білоруська мови) представлено у нові версії. Пропозиції для подальшої роботи: вести його електронну версію, яку можна постійно і послідовно (від школи до школи) покращувати і розширяти, додаючи нові розділи.

Круглий стіл «Фауна в об'єктиві»

Цей традиційний круглий стіл, який проводиться в режимі майстер-класу і присвячений техніці фотодокументування в процесі польових досліджень зоологів, на 12 Теріошколі був організований за темою:

Фотографування ссавців, їх жител та слідів життєдіяльності

Ведучі: Гладкевич Сергій (професійний фотограф-натураліст) та Кравченко Марина (асистент-фотограф).

Питання до обговорення: • Методи фотозйомки ссавців в природі. • Методи фотозйомки ссавців в лабораторних умовах. • Методи фотозйомки жител та слідів життєдіяльності ссавців. • Огляд фотоапаратури, яку можна використовувати для фотозйомки ссавців та живої природи.

Семинар проведено за підтримки «*Мінолта Україна*». Час проведення семінару — 45 хв. В рамках семінару буде проведено консультативний діалог за схемою «ваші питання — наші відповіді» щодо спорядження, фотоплівок, аксесуарів, а також вікторина для фотографів-початківців з розіграшем призів від «*Студії Сергія Гладкевича*».

Література

- Загороднюк І. 2005. Положення про Український центр охорони кажанів (УЦОК). *Novitates Theriologicae*, Pars 5: 78–79.
- Загороднюк І., Дикий І. 2005. Положення про Координаційний центр з охорони великих хижих ссавців (група HELP). *Novitates Theriologicae*, Pars 5: 81–82.
- Міграційний..., 2001. Міграційний статус кажанів в Україні. За ред. І. Загороднюка. Київ, Українське теріологічне товариство, 1–172. (*Novitates Theriologicae*; Pars 6).

Частина 2.
Матеріали до обговорення

Підсумки роботи ІХ Теріошколи «Методики обліку теріофауни»: звіт та резолюція

Ігор Загороднюк та Ігор Дикій

Загальна інформація

Дев'ята щорічна Міжнародна теріологічна школа-семинар проходила 7–12 жовтня на території Природного заповідника «Розточчя», що на Львівщині.

У роботі Школи взяли участь фахівці-зоологи, аспіранти і студенти з 35 академічних, природоохоронних і навчальних установ України та Польщі (загалом 110 учасників), а також співробітники ПЗ «Розточчя».

Учасники семінару були розміщені на базі практик Лісотехнічного університету (УкрДЛТУ); засідання проходили у конференц-залі, польові навчання та екскурсії — у прилеглих лісових угіддях.

Головна тема ІХ Школи — «Методики обліку теріофауни».

В її рамках проведено практикум з обліків дрібних ссавців, навчання з обліку спелеобіонтних кажанів, семінар з техніки фото- та відеозйомки, круглі столи робочих груп (HELP, ABC, GLIS) та інші традиційні акції (Ніч кажанів, Інформаційний ярмарок, Нові імена).

День перший. Вступна сесія

Робота Школи почалася з доповіді Г. Стрямець про роботу Природного заповідника «Розточчя» та знайомства з науковими досягненнями теріологів Львівщини. Хвилиною мовчання вшанували видатного українського зоолога К. Татарінова. Голова Школи І. Загороднюк зробив доповідь з історії Теріологічної школи та анонсував нові теріологічні видання, зокрема, «Польовий визначник дрібних ссавців України» (Праці теріошколи, випуск 5) та 6-й випуск Теріологічного бюлетеню — «Міграційний статус кажанів в Україні».

День другий. Обліки дрібних ссавців

Першу сесію «Методики обліків дрібних ссавців» відкрила доповідь Н. Полушиної «Про єдину методику обліків мікромалій». Чималий інтерес викликали доповіді З. Селюніної, С. Костенко, С. М'якушка, І. Загороднюка та ін. Учасники школи-семинару затвердили обговорені на попередніх зустрічах

пропозиції щодо мінімальних схем обліку дрібних ссавців, відвідали демонстраційні пастко-лінії для знайомства з місцевою фауною, де пройшло заняття з опрацювання результатів обліків мікротеріофауни, яке провели зоологи Луганського заповідника і Державного природознавчого музею О. Кондратенко і Н. Кобинець.

Другу половину дня присвячено методикам обліку кажанів. Інтерес учасників семінару викликали доповіді Т. Постави (Інститут систематики і еволюції звірів ПАН) «Угруповання кажанів печер та їх динаміка» та І. Ручинського (Інститут досліджень ссавців ПАН) «Радіотелеметричні дослідження кажанів» з демонстрацією методик та слайдофільмів.

Завершилася сесія екскурсією до Страдецької печери, де відбулося польове заняття з техніки обліку спелеобіонтних кажанів (ведучі — Я. Петрушенко, Т. Башта).

День третій. Обліки великих ссавців

Другу сесію — «Методики обліку мисливської теріофауни» — відкрив доцент Таврійської агротехнічної академії А. Волох доповіддю «Регуляція чисельності лося в східноєвропейських маргінальних популяціях». Чималий інтерес викликали доповіді П. Гольдіна, М. Роженка, Є. Скоробогатова, І. Делегана, Н. Ружіленко та ін. Цікавим стало обговорення доповіді І. Дикого щодо біології борсука. В результаті подальшої дискусії визнано недоречним збереження охоронного статусу цього виду, що значно підвищить зацікавленість мисливських господарств у підтриманні його популяцій. Ухвалена також пропозиція змінити охоронний статус видри на 5-ту категорію у зв'язку з відсутністю негативних тенденцій у динаміці її популяцій в Україні.

Учасники семінару прослухали доповідь про зміни в зооценозах зони відчуження ЧАЕС (Д. Вишневський) та про екологію вовка у Поліссі (М. Шквирия, А. Сагайдак). Остання була доповнена переглядом відеофільму про біологію та життя вовка на Поліссі (автор С. Жила).

Того ж дня проведено Круглий стіл групи HELP (охорона великих хижих, ведучі С. Жила, О. Киселюк). До резолюції прийнято пропозицію про визнання перспективними для охорони і відтворення великих хижаків трьох територіальних осередків: Карпатський регіон, Центральне Полісся, Кременські ліси.

День четвертий. Екскурсійні заняття та круглі столи

Четвертий день школи — переважно екскурсійний — присвячений практику з обліків мисливської теріофауни та екскурсіям територією «Розточчя», де лектором виступив директор МРГ О. Дзизюк. Завершенням цієї екскурсії стало урочисте відвідання межі Головного європейського вододілу.

В той же день відбувся семінар С. Гладкевича з техніки відео- та фотозйомки. Було розглянуто методи фотозйомки ссавців та слідів їхньої життєдіяльності в природі та лабораторії. В рамках цього семінару заслухано доповідь

Є. Романа щодо заощадливих методів обліку фауни та проведено демонстрацію нічних обліків з допомогою фотопастки. Учасники семінару рекомендували до поширення автоматичну фотопастку як засіб для обліку рідкісних та виляково обережних видів.

Завершенням дня став круглий стіл групи АВС щодо стабілізації української термінології та номенклатури (І. Загороднюк). Учасники схвалили дорожки групи і затвердили як проект поточну версію списку українських назв ссавців, поширених в Україні.

День п'ятий. Сесія «Нові імена»

П'яту підсумкову частину Школи-семінару присвячено конкурсним змаганням учнів місцевих середніх шкіл (організатори А. Гузій та Г. Стрянець), які підготували 18 рефератів на теріологічну тематику. Переможцями конкурсу стали У. Карпа (Новояворівська СШ № 3) та О. Стрянець (Івано-Франківська с/ш). Наступним стартував конкурс студентських і аспірантських праць, на який представлено 14 курсових та дипломних проектів із семи університетів (ведучі Є. Сребродольська та Б. Кедров).

Переможцями стали: дипломна робота Г. Молодовець (ЛНУ ім. І. Франка) в номінації «Аутекологія ссавців», курсова робота М. Русіна (Херсонський педагогічний університет) в номінації «Дослідження фауністичних угруповань» та дипломна робота О. Морозової (Ніжинський педагогічний університет) в номінації «Фундаментальні дослідження». Приз глядацьких симпатій отримала випускниця Харківського національного університету Т. Фоменко за працю «Особливості харчування борсука на Харківщині».

Учасники Школи-семінару ухвалили резолюцію, що наводиться далі.

Резолюція ІХ Теріологічної школи-семінару

ІХ Міжнародна Теріологічна Школа-семінар, що відбулася 7–12 жовтня 2002 року на базі Природного заповідника «Розточчя», ухвалила наступне:

1. Щодо розвитку заповідної мережі. Виходячи з того, що життєздатність більшості видів ссавців в умовах антропогенної трансформації ландшафту визначається наявністю потужних популяцій на нефрагментованих і великих за площею природних ділянках, визнати принципово важливим збереження єдиного територіального комплексу «Розточчя» у складі 4 суміжних природних ділянок: Природний заповідник «Розточчя», мисливське господарство «Майдан», Яворівський військовий полігон, Яворівський національний природний парк. Звернути увагу Мінекоресурсів України на необхідність формування єдиної системи управління такими територіями незалежно від їх підпорядкування, призначивши куратором Розточанського комплексу ПЗ «Розточчя». Підтримати ідею створення на базі ПЗ «Розточчя» навчально-просвітницького екоцентру з метою пропаганди та реалізації ідеї охорони довкілля.

2. Щодо заощадливих методів дослідження. Рекомендувати усім впровадження у щоденну практику теріологічних досліджень дистанційні та прижиттєві методи обліку фауни та дослідження ссавців без вилучення їх із природи, а при необхідності вилучення — брати зі здобутого матеріалу максимально повну інформацію та біологічний матеріал для досліджень інших колег. Визнати незадовільним сучасний стан досліджень ссавців на природно-заповідних територіях України, що пов'язано із відсутністю або недостатнім забезпеченням науковців засобами заощадливого обліку тварин: ультразвуковими детекторами, приладами нічного бачення, фотопастками, живопастками, радіомаяками, електронними лічильниками.

3. Щодо робочих груп. Визнати ефективною роботу усіх 4-х робочих груп Школи за поточний рік та на 9-й Школі (HELP, УЦОК, GLIS, ABC) і вітати їхні нові ініціативи, зокрема:

3.1 — щодо групи HELP (хижі ссавці): 1) вітати проведення низки робочих зустрічей та функціонування Центру польових досліджень на базі Поліського заповідника, 2) визнати перспективними для заходів з охорони та відтворення великих хижих ссавців три територіальні осередки: Карпатський регіон, Центральне Полісся, Кременські ліси; 3) схвалити успішний звіт за міжнародним проектом щодо стану популяції хижих в Україні; 4) підтримувати активність колег у створенні адаптаційних центрів, в яких можна накопичувати тварин від зоопарків та приватних осіб, що утримують їх у неволі з різних причин, а також шляхом вилову звірів з місць, приречених на знищення.

3.2 — щодо групи GLIS (обліки мікромамалій): 1) вітати видання польового визначника мікромамалій, 2) затвердити пропозиції щодо мінімальних схем обліку ссавців, 3) ухвалити 5-бальну шкалу оцінок чисельності мікромамалій і рекомендувати взяти її за основу для інших облікових груп;

3.3 — щодо групи УЦОК (дослідження та охорона кажанів): 1) вітати видання зведення з міграцій кажанів в Україні (як випуск *Novitates Theriologicae*), 2) ухвалити діяльність детекторної мережі у 2002 р., 3) схвалити проект видання керівництва для польових досліджень кажанів;

3.4 — щодо групи ABC (наукова термінологія і номенклатура): (1) схвалити доробки групи і затвердити як проект поширену серед учасників зібрання поточну версію списку українських назв ссавців України, (2) до наступної Школи провести узгодження суперечних назв шляхом формування їх списку та обговорення в режимі телеконференції.

4. Щодо зміни охоронного статусу ссавців. Визнати недоречним збереження охоронного статусу борсука (Червона книга України) та важливість надання йому статусу мисливського виду (з дозволом ліцензійного полювання), що значно підвищить зацікавленість мисливських господарств у підтриманні його життєздатних популяцій. Статус видри знизити до 5-ї категорії у зв'язку з відсутністю негативних тенденцій у динаміці її популяції та очевидним фактам покращення стану її популяції в Україні. Рекомендувати надання охорон-

ного статусу 5 видам: ховрах крапчастий (лівобережний), білозубка білочерева (велика), сліпущок звичайний (сліпачок), нориця степова (строкатка), лис степовий (корсак).

5. Щодо студентських наукових праць. Подякувати студентам та їхнім керівникам за активну участь у конкурсі студентських наукових праць у галузі теріології 2002 року і визнати успішною роботу студентських колективів у Херсонському педагогічному, Харківському і Львівському національних університетах та Міжнародному Соломоновому університеті. Вручити пам'ятні грамоти та призи студентам Молодовець Галині (ЛНУ ім. І.Франка) та Фоменко Тетяні (ХНУ) за їхні успіхи у проведенні наукових досліджень

6. Щодо видань Школи. Підготувати остаточну версію 7-го випуску Бюлетеню «*Novitates Theriologicae*» до однієї з наступних Шкіл на основі препринту NT7 (робочі матеріали ІХ Школи), змістивши акценти публікацій на тему «Заощадливі методи обліку теріофауни». Опублікувати в поточному бюлетені та на сайті УТТ повний узгоджений список українських назв ссавців та анотації на теріологічні видання, надруковані останнім часом в Україні.

7. Щодо роботи ІХ Школи. Подякувати Оргкомітету Розточанської школи та особисто І. Дикому, О. Головачову, В. Мисюку та І. Загороднюку, керівництву і співробітникам кафедри лісівництва УкрДЛТУ та особисто І. Делегану та В. Бондаренку, керівництву біологічного факультету ЛНУ ім. І.Франка та особисто Й. Царику, дирекції ПЗ Розточчя та особисто О. Данчуку і Г. Стрямець, спонсорам семінару — Державному управлінню Мінекоресурсів у Львівській обл., ДЛГО “Львівліс”, Галицькій райдержадміністрації, ДАП “Львівські авіалінії”, ТзОВ фірми “АГРО”, колегам із Державного природознавчого музею та Інституту екології Карпат НАН України за допомогу в підготовці семінару.

8. Щодо наступної теріошколи. Вітати пропозицію провести Х Школу у Криму і присвятити її темі «Острівна ізоляція та геоінформаційні технології»; обрати до її Оргкомітету: А. Дулицького (голова, Кримська ПЧС), О. Михайлову, П. Гольдіна (Таврійський університет), М. Товпинця (Кримська СЕС), І. Дикого (Львівський університет), І. Загороднюка (голова Школи, Інститут зоології НАН України).

Публікації ІХ Теріошколи (Вісник Львівського університету 2002) та огляд теріологічних збірників 2002–2005

Ігор Загороднюк та Ігор Дикий

Загороднюк І., Дикий І. Публікації у працях ІХ Теріошколи (Вісник Львівського університету 2002) та огляд теріологічних збірників 2002–2005. — Наведено стислу інформацію про видання, яку вміщує матеріали XI Теріологічної школи (заповідник Розточчя, 2002 рік). Загалом впорядковано 21 статтю, які згруповано у 3 розділи окремого тому «Вісника Львівського університету» (серія біологічна, випуск 30). Всі статті цього випуску доступні в мережі Інтернет, зокрема на веб-сайті Вісника Львівського університету та веб-сайті Теріологічної школи. Наведено також відомості про інші видання 2002–2005 років, що вміщують матеріали Теріологічної школи.

Zagorodniuk I., Dykyu I. Publications of the IX Therioschool (Visnyk of Lviv University 2002) and review of theriological proceedings 2002–2005. — Brief information about the edition is given, which is contained in the materials of the XI Theriological School (Roztochchia Reserve, 2002). In total, 21 articles were prepared, which are grouped into 3 chapters of a separate volume of the "Visnyk of Lviv University" (Biological Series, Issue 30). All articles in this issue are available on the Internet, in particular on the website of the Visnyk of Lviv University and the website of the Theriological School. Information on other editions of 2002–2005, containing materials of the Theriological School, is also given.

Загальна інформація про видання

Теріошкола «Методики обліку теріофауни» (Розточчя, 2002) стала найбільшим зібранням теріологів України за весь час існування Українського теріологічного товариства — 110 учасників з 35 установ (Загороднюк, Дикий, 2002). Оскільки у Товариства поки що немає свого фахового видання, а Праці Теріошколи тільки тепер роблять перші кроки в напрямку здобуття цього статусу, оргкомітет школи звернувся до керівництва біологічного факультету Львівського університету з проханням прийняти до розгляду праці XI Теріошколи. Звісно, мова не могла йти про публікацію всіх доповідей та інших матеріалів, оскільки видання відповідно до вимог ВАК України орієнтовано на публікацію відібраних, рецензованих та редактованих рукописів.

Відібрані Оргкомітетом XI Теріошколи і Радою Теріошколи праці учасників XI Теріошколи були впорядковано у вигляді окремого випуску «Вісника Львівського університету. Серія біологічна» (випуск 30). Загальний обсяг видання склав 21 статтю, що були згруповані у три розділи — «Методика обліків фауни», «Структура і динаміка популяцій» та «Структура і динаміка угруповань». Загальний обсяг тому (випуск 30) склав 156 сторінок.

Бібліографія та розміщення в Інтернеті

Бібліографія випуску: Вісник Львівського університету. Серія біологічна. 2002, № 30. 156 с. (редактор випуску — І. Загороднюк).

Розміщення в Інтернет-мережі: реферати (html) та повні версії статей (pdf) є на веб-сайті Вісника Львівського національного університету (біологічна серія): <http://prima.lnu.edu.ua/faculty/biologh/wis/wis.htm> та на веб-сайті Теріологічної школи: <http://terioshkola.org.ua/ua/library/2002-lviv.htm>

Зміст видання

Розділ 1. Методика обліків фауни

<i>Атамась Н.</i> Використання пелеток птахів родини Laridae при вивченні мікротеріофауни	3–7
<i>Загороднюк І., Киселюк О., Поліщук І., Зеніна І.</i> Бальні оцінки чисельності популяцій та мінімальна схема обліку ссавців	8–17
<i>Киселюк О.</i> Особливості проведення обліку великих ссавців у гірських умовах	11–22
<i>Костенко С., Глазко Т.</i> Використання цитогенетичних параметрів мишоподібних гризунів для біоіндикації забруднених територій	23–29
<i>Мякушко С.</i> Багаторічна динаміка популяцій гризунів як критерій стану середовища	30–34
<i>Ружіленко Н.</i> До методики обліку та вивчення структури популяції хижих ссавців за слідами (родина Mustelidae)	35–41
<i>Шешурак П., Кедров Б.</i> Польові практики із зоології хребетних у вивченні ссавців Чернігівщини	42–48

Розділ 2. Структура і динаміка популяцій

<i>Волох А.</i> Екологічне регулювання чисельності лося у південній частині України	49–54
<i>Дикий І.</i> Вплив кліматичних та орогідрологічних чинників на біологію борсука (<i>Meles meles</i> L.) в умовах заходу України	55–60
<i>Жила С.</i> Рись в Українському Поліссі: стан популяції та поширення	61–64
<i>Зайцева А.</i> Чисельність та сезонна динаміка вовчків (Muoxidae) Поділля	65–69
<i>Мельниченко Б., Пилипенко Д., Ширяєв С.</i> Чисельність та розподіл крота звичайного у Великоанадольському лісовому масиві	70–75
<i>Наглов В.</i> Розмноження рудої нориці на Харківщині	76–83
<i>Роженко М.</i> Деякі результати дослідження екології лисиці звичайної у Причорномор'ї	84–89
<i>Сагайдак А., Шквиря М.</i> Роль вовка в мисливському господарстві Українського Полісся	90–92
<i>Ткачук Ю.</i> Біотопний розподіл дикого кабана на Буковині в осінньо-зимовий період та структура його угруповання	93–98

Розділ 3. Структура і динаміка угруповань

- Делеган І., Дикий І., Дзюбенко Н., Сребродольська Є.* Проблеми збереження великих хижих ссавців в Українських Карпатах [англ.] 99–105
- Загороднюк І., Кондратенко О.* Біотопна диференціація видів як основа підтримання високого рівня видового різноманіття фауни 106–118
- Панов Г.* Динаміка ареалів та чисельності напівводних хутрових звірів в Україні у другій половині ХХ століття 11–132
- Селюніна З.* Зміни стану теріофауни (без гризунів) у Чорноморському біосферному заповіднику в 1991–2002 роках 133–140
- Сторожук С.* Щільність населення та біотопний розподіл ссавців заповідника «Медобори» 141–146

Огляд всіх збірників (2002–2005 роки)

Накопичений нами досвід співпраці з редакціями Вісників університетів у виданні матеріалів Теріошколи у вигляді окремих випусків — це 8 видань, більшість з яких переважно або цілком присвячені теріологічним дослідженням. Наводимо їх у хронології із зазначенням кількості теріологічних статей:

2002	Вісник Луганського університету, серія біологія, 2002, № 1 (45) (весь випуск з працями VIII Теріошколи «Ссавці відкритих просторів», травень 2001 р.);	39 статей
2002	Вісник Львівського національного університету, серія біологічна, 2002, випуск 30 (весь випуск з працями IX Теріошколи «Методики обліку теріофауни», жовтень 2003 року);	21 стаття
2004	Наукові записки Таврійського національного університету, серія біологія, хімія, 2004, Том 17 (56), № 2 (весь випуск з працями X Теріошколи, жовтень 2003 року);	32 статті
2004	Вісник Львівського національного університету, серія біологічна, 2004, випуск 38 (переважна частина випуску — матеріали конференції «День теріолога» з нагоди 20-річчя Українського теріологічного товариства НАН України, Інститут зоології НАН України, квітень 2002 року);	11 статей
2005	Науковий вісник Ужгородського університету, серія Біологія, 2005. Випуск 17 (весь випуск з працями XI Школи та Ужгородських ентомологічних читань, жовтень 2004 року).	23 статті

Література

- Вісник Львівського університету. Серія біологічна. — 2002. — № 30. — 156 с. (редактор випуску — І. Загороднюк). <http://prima.lnu.edu.ua/faculty/biologh/wis/wis.htm>
- Загороднюк І. В., Дикий І. В. 2002. IX міжнародна теріологічна школа-семінар «Методики обліку теріофауни» // Вестник зоології. — Том 36 (6). — С. 97–98.
- Методики обліку теріофауни (Матеріали IX Школи, заповідник Розточчя, 7–12 жовтня 2002 р.) // Теріологічна школа (веб-сайт). <http://terioshkola.org.ua/ua/library/2002-lviv.htm>

Українські назви ссавців, поширених на території України (ухвалено IX Теріошколою як основа списку теріофауни)

І. Загороднюк

Інститут зоології НАН України (Київ, Україна)

Вступ

Метою праці є впорядкування назв основних таксономічних рангів: рядів, родин, родів та видів ссавців, відомих у складі сучасної дикої фауни України, а також назви видів, від яких походять поширені в Україні свійські форми ссавців. Інші групи ссавців та інші таксономічні ранги тут не розглядаються. Окремо розглянуто вищі таксони, назви родин, родів та назви видів. Під вищими таксонами розумітимемо надродинні групи — ряди, легіони, когорти, класи, відділи, типи, царства — правила вживання назв яких не регламентовані Міжнародним кодексом зоологічної номенклатури.

Огляд підготовлено за дорученням Термінологічної комісії Інституту зоології НАН України для обговорення на 9-й Теріологічній школі, що й було зазначено в роздаткових матеріалах IX Теріошколи. Первинну версію, представлену на Круглий стіл групи *ABC* 2002 року, тут подано з виправленнями, які зроблено так: накопичені за цей час (5 років) уточнення щодо назв родів та видів позначено зірочками, а назви, які зміщено в другорядні синоніми, винесено у правий стовпчик з синонімами, також з зірочкою. Основний масив синонімів сформовано на основі списків, які подані до Комісії іншими колегами (В. Крижанівський, І. Дзеверін), проте якщо у стовпчик синонімів потрапляла назва, ідентична до вжитої автором, то таку назву не наведено.

Таксономічна основа

В основу покладено огляди автора «Контрольний список теріофауни України» та «Роди звірів східноєвропейської фауни та їх українські назви» (Загороднюк, 1999, 2001), низку інших спеціальних публікацій автора щодо окремих систематичних груп та фаун окремих регіонів (публікації 1996–2001 рр.), які, у свою чергу, базуються на оглядах М. Шарлеманя (1920), О. Мигуліна (1938), К. Татарінова (1956), І. Сокура (1961), О. Корнеєва (1965), а також зоологічний словник О. Маркевича й К. Татарка (1983).

За таксономічну основу на рівні надродових груп взято огляд «Класифікація ссавців вище видового рівня» Мак-Кенни й Белл (McKenna, Bell, 1997).

Правила уніфікації

Основною назвою є назва роду, яка є іменником у називному відмінку однини, в усіх можливих випадках це уніномінальна назва*. В усіх випадках рекомендується уникати біноміальних назв родів та вживання родових назв у формі прикметників або іменників у множині (Загороднюк, 2001)†.

На основі родової назви формуються назви таксонів всіх інших систематичних груп: видова — шляхом додавання означення до родової назви (напр., лис степовий); назви родин — шляхом давання до назви типового роду родинного форманту «-ові» (-еві); назви рядів — шляхом додавання до родової назви форманту «-подібні». Назви родин — прикметники у називному відмінку множини. Родова назва у множині (напр., «нічниці») є відповідником назви триби чи підродини. Уніфікація назв вищих таксонів (Starobogatov, 1991; Загороднюк, Покинйчереда, 1997) передбачає їх типіфікацію родовою назвою: назва «мідицеподібні» вказує на типовий рід «мідиця» і на ранг ряду («-подібні»). Відповідно, уніфікація без типіфікації (на зразок «гризуноподібні» за аналогією із «зайцеподібні») є небажаною, а на думку автора — неприпустимою.

Відхилення від правил

Докладно правила вживання родових назв і використання їх при формуванні назв надродових груп викладено раніше (Загороднюк, 2001).

Для родин і надродинних груп паралельно із уніфікованими можуть вживатися описові назви (напр., землерийки) або українізовані форми відповідної латини (напр., десманіди, гліреси, примати). Хоча національні назви тварин не підлягають правилам Кодексу зоологічної номенклатури, мова у кожному разі йде про назви таксонів, а не власні імена тварин, і при можливості вибору автор зупиняв свою увагу на тих версіях, які найповнішою мірою відбивають погляди на таксономію ссавців. Власне тому відхилення від правил уніфікації та типіфікації у цій новій версії списку фауни України мінімізовані, і автор всюди, де міг, уникав назв типу «морська свиня» і «морська свинка»; те саме стосується «земляного зайця», «зінського щеняти», «миші березової», «миші летючої», «миші лісової з роду миша польова» тощо).

* Якщо не слідувати цьому правилу, проте слідувати правилу типіфікації назв вищих таксонів, для роду «звичайний їжак» ми будемо змушені створити родинну назву «звичайноїїжаківі».

† У версії В. Крижанівського пропонується: «Вищі таксони до ряду включно визначаються іменниками, або прикметниками, корені яких не повторюються в назвах нижчих таксонів, тому граматична форма цих слів не має суттєвого значення і не повинна бути ознакою рівня таксона». Це, на думку автора, не є шляхом до стабілізації назв.

Класифікація ссавців України та суміжних країн

Українська та наукова назва таксону	Інша назва
Ряд їжакоподібні — Erinaceiformes	—
родина їжаків — Erinaceidae	
рід їжак — <i>Erinaceus</i>	звичайний їжак
▫ їжак європейський — <i>Erinaceus europaeus</i>	їжак звичайний
• їжак білочеревий — <i>Erinaceus concolor</i>	їжак південний
рід їжачок — <i>Hemiechinus</i>	вухастий їжак
• їжачок вухатий — <i>Hemiechinus auritus</i>	їжак вухастий
родина кротові — Talpidae	—
рід хохуля — <i>Desmana</i>	вихухіль
• хохуля руська — <i>Desmana moschata</i>	хохуля російська
рід кріт — <i>Talpa</i>	
• кріт європейський — <i>Talpa europaea</i>	кріт звичайний
Ряд мідицеподібні — Soriciformes	(землерийки)
родина мідицеві — Soricidae	землерийки
рід білозубка — <i>Crocidura</i>	білозуба землерийка
• білозубка мала — <i>Crocidura suaveolens</i>	білозубка маленька
• білозубка білочерева — <i>C. leucodon</i>	білозубка велика
рід рясоніжка — <i>Neomys</i>	кутора
• рясоніжка велика — <i>Neomys fodiens</i>	рясоніжка звичайна
• рясоніжка маленька — <i>N. anomalus</i>	рясоніжка мала
рід мідиця — <i>Sorex</i>	бурозубка
• мідиця альпійська — <i>S. alpinus</i>	—
• мідиця мала — <i>S. minutus</i>	—
▫ мідиця кримська — <i>Sorex dahlii</i>	мідиця мала кримська
▫ мідиця середня — <i>S. caecutiens</i>	—
• мідиця звичайна — <i>Sorex araneus</i>	мідиця велика
Ряд лиликоподібні – Vespertilioniformes	(Chiroptera, рукокрилі)
родина підковикові — Rhinolophidae	підковоносові
рід підковик — <i>Rhinolophus</i>	підковоніс
• підковик малий — <i>R. hipposideros</i>	—
• підковик південний — <i>R. euryale</i>	—
▫ підковик Мегея* — <i>R. mehelyi</i>	п. Мегея*, підковик Мерелі
▫ підковик великий — <i>R. ferrumequinum</i>	—
родина лиликові — Vespertilionidae	гладеньконосі
рід довгокрил — <i>Miniopterus</i>	довгокрилець
† довгокрил європейський — <i>M. schreibersii</i>	довгокрил звичайний*
рід нічниця — <i>Myotis</i>	нічвид
• нічниця гостровуха — <i>M. blythii</i>	—
• нічниця велика — <i>M. myotis</i>	нічниця звичайна
рід нічниця-левкон — <i>Leuconoe</i>	нічниця, нічвид
• нічниця довговуха — <i>L. bechsteinii</i>	нічниця Бехштейна
• нічниця війчаста — <i>L. nattereri</i>	нічниця Наттерера

Українська та наукова назва таксону	Інша назва
• нічниця триколірна — <i>L. emarginatus</i>	—
• нічниця ставкова — <i>L. dasycneme</i>	—
• нічниця водяна — <i>L. daubentonii</i>	нічниця Добантона
• нічниця північна — <i>L. brandtii</i>	нічниця Брандта
• нічниця вусата — <i>L. mystacinus</i>	—
• нічниця степова* — <i>L. aurascens</i>	нічниця кавказька*
рід вухань — <i>Plecotus</i>	вухан
• вухань бурий* — <i>P. auritus</i>	вухань звичайний*
◦ вухань австрійський — <i>P. austriacus</i>	вухань сірий
рід широковух — <i>Barbastella</i>	—
• широковух європейський* — <i>B. barbastellus</i>	широковух звичайний*
рід вечірниця — <i>Nyctalus</i>	—
• вечірниця мала — <i>N. leisleri</i>	вечірниця Лейслера
• вечірниця руда — <i>N. noctula</i>	вечірниця дозорна
• вечірниця велетенська — <i>N. lasiopterus</i>	вечірниця велика
рід нетопир — <i>Pipistrellus</i>	—
◦ нетопир білосмугий — <i>P. kuhlii</i>	нетопир середземноморський
• нетопир лісовий — <i>P. nathusii</i>	нетопир Натузюса
• нетопир карлик* — <i>P. pipistrellus</i>	нетопир малий, звичайний*
• нетопир пігмей — <i>P. pygmaeus</i>	нетопир малий, карлик
рід нетопир-гіпсуг — <i>Hypsugo</i>	нетопироподібний лилик
• нетопир гірський — <i>H. savii</i>	нетопир кожановидний
рід пергач — <i>Eptesicus</i>	кожан
• пергач пізній — <i>E. serotinus</i>	кожан пізній
• пергач північний — <i>E. nilssonii</i>	кожанок Нельсона
рід лилик — <i>Vespertilio</i>	двобарвний лилик
• лилик двоколірний — <i>V. murinus</i>	лилик двобарвний
Ряд мавпоподібні — Pongiformes	(Primates, примати)
родина орангутангові — Pongidae	людиноподібні
рід людина — <i>Homo</i>	—
◦ людина розумна — <i>H. sapiens</i>	—
Ряд Зайцеподібні — Leporiformes	(Lagomorpha)
родина зайцеві — Leporidae	заячі
рід кролик — <i>Oryctolagus</i>	крілик
◦ кролик європейський* — <i>O. cuniculus</i>	крілик дикий*
рід заєць — <i>Lepus</i>	—
• заєць сірий — <i>L. europaeus</i>	заєць-русак
• заєць білий — <i>L. timidus</i>	заєць-біляк
Ряд мишоподібні — Muriformes	(Rodentia, гризуни)
родина нутрієві — Myocastoridae	—
рід нутрія — <i>Myocastor</i>	болотяний бобер
◦ нутрія болотяна — <i>M. coypus</i>	—

Українська та наукова назва таксону	Інша назва
родина бобріві — <i>Castoridae</i>	—
рід бобер — <i>Castor</i>	—
• бобер європейський — <i>Castor fiber</i>	бобер річковий
родина літязгові* — <i>Pteromyidae</i>	летязгові*
рід літязга* — <i>Pteromys</i>	летязга*, білка-летязга
• літязга сибірська* — <i>P. volans</i>	летязга звичайна*
родина вивіркові — <i>Sciuridae</i>	білячі
рід вивірка — <i>Sciurus</i>	білка
• вивірка звичайна — <i>S. vulgaris</i>	—
рід ховрах — <i>Spermophilus</i>	ховрашок
• ховрах європейський — <i>S. citellus</i>	ховрах звичайний
• ховрах малий — <i>S. pygmaeus</i>	ховрах сірий
• ховрах подільський — <i>S. odessanus</i>	ховрах одеський
• ховрах крапчастий — <i>S. suslicus</i>	ховрах рябий
рід бабак* — <i>Marmota</i>	сурок*, байбак
• бабак гірський* — <i>M. marmota</i>	сурок гірський*
• бабак степовий* — <i>M. bobak</i>	сурок степовий*
родина вовчкові — <i>Gliridae</i> *	соневі
рід вовчок — <i>Glis</i> *	сірий вовчок
• вовчок сірий — <i>G. glis</i>	—
рід соня — <i>Dryomys</i>	лісовий вовчок
• соня лісова — <i>D. nitedula</i>	—
рід еліоміс — <i>Eliomys</i>	садковий вовчок
† еліоміс садковий — <i>E. quercinus</i>	—
рід ліскулька — <i>Muscardinus</i>	вовчок горішковий
• ліскулька руда* — <i>M. avellanarius</i>	ліскулька звичайна*
родина мишівкові — <i>Sminthidae</i>	—
рід мишівка — <i>Sicista</i>	смужка
• мишівка лісова — <i>S. betulina</i>	миша березова
• мишівка донська — <i>S. strandii</i>	мишівка Штранда
• мишівка степова — <i>S. subtilis</i>	мишівка Нордмана
• мишівка темна — <i>S. severtzovi</i>	мишівка Северцова
родина тушканові — <i>Allactagidae</i>	п'ятипалі тушканчики
рід тушкан — <i>Allactaga</i>	земляний заєць
• тушкан великий — <i>A. major</i>	земляний заєць великий
родина стрибакові* — <i>Dipodidae</i>	тушканчикові*
рід кандибка — <i>Stylodipus</i>	емуранчик
• кандибка звичайний — <i>S. telum</i>	земляний заєць малий
родина сліпакові — <i>Spalacidae</i>	—
рід сліпак — <i>Nannospalax</i>	малий сліпак
• сліпак білозубий — <i>N. leucodon</i>	—
рід сліпак — <i>Spalax</i>	—
• сліпак піщаний — <i>S. arenarius</i>	—
• сліпак буковинський — <i>S. graecus</i>	сліпак грецький
• сліпак подільський — <i>S. zemni</i>	—
• сліпак звичайний — <i>S. microphthalmus</i>	зінське щеня

Українська та наукова назва таксону	Інша назва
родина мишеві* — Muridae	мишині*, мишачі
рід мишка — <i>Micromys</i>	бадилярка
• мишка лучна* — <i>M. minutus</i>	мишка лугова*, крихітка
рід житник* — <i>Apodemus</i>	польова миша*
• житник польовий* — <i>A. agrarius</i>	миша польова*
рід мишак — <i>Sylvaemus</i>	лісова миша
• мишак жовтогрудий — <i>S. tauricus</i>	миша жовтогорла
• мишак степовий — <i>S. arianus</i>	—
• мишак лісовий — <i>S. sylvaticus</i>	—
• мишак уральський — <i>S. uralensis</i>	миша мала
рід миша — <i>Mus</i>	хатня миша
◦ миша хатня — <i>M. musculus</i>	миша звичайна
• миша курганцева — <i>M. spicilegus</i>	миша курганчикова
рід пацюк — <i>Rattus</i>	щур
• пацюк чорний — <i>R. rattus</i>	пацюк звичайний
◦ пацюк мандрівний — <i>R. norvegicus</i>	пацюк сірий
родина хом'якові — Cricetidae	хом'ячі
рід хом'ячок — <i>Cricetulus</i>	—
• хом'ячок сірий — <i>C. migratorius</i>	—
рід хом'як — <i>Cricetus</i>	—
• хом'як звичайний — <i>C. cricetus</i>	—
родина шурові* — Arvicolidae	норицеві*, полівкові
рід сліпачок* — <i>Ellobius</i>	сліпушок*, сліпачок
• сліпачок степовий* — <i>E. talpinus</i>	сліпушок звичайний*
рід ондатра — <i>Ondatra</i>	мускусний пацюк
◦ ондатра звичайна — <i>Ondatra zibethicus</i>	—
рід строкатка — <i>Lagurus</i>	степовий лемінг
• строкатка степова — <i>L. lagurus</i>	строкатка звичайна
рід лісова нориця — <i>Myodes</i>	лісова полівка
• нориця руда — <i>M. glareolus</i>	руда полівка
рід снігова нориця — <i>Chionomys</i>	снігова полівка
• нориця снігова — <i>C. nivalis</i>	—
рід щур — <i>Arvicola</i>	нориця*, водяна полівка
• щур водяний — <i>A. amphibius</i>	н. водяна*, водяний щур
• щур гірський* — <i>A. scherman</i>	повх*, полівка водяна мала
рід чагарникова нориця — <i>Terricola</i>	дернівка
• нориця підземна — <i>T. subterraneus</i>	нориця земляна
• нориця татринська — <i>T. tatricus</i>	нориця татранська
рід полівка — <i>Microtus</i>	сіра полівка
• полівка гуртова — <i>M. socialis</i>	—
• полівка лучна* — <i>M. levis</i>	п. лугова*, п. східноєвропейська
• полівка темна* — <i>M. obscurus</i>	полівка Еверсмана*
• полівка європейська* — <i>M. arvalis</i>	полівка звичайна, сіра
• полівка темна — <i>M. agrestis</i>	—
• полівка сибірська — <i>M. oeconomus</i>	полівка-економка

Українська та наукова назва таксону	Інша назва
Ряд собакоподібні — Caniformes	(Carnivora, хижі)
родина псові* — Canidae	собачі*, собакові
рід енот — <i>Nyctereutes</i>	енотовий собака
◦ енот уссурійський — <i>N. procyonoides</i>	собака енотоподібний
рід пес* — <i>Canis</i>	собака*
◦ пес свійський* — <i>C. familiaris</i>	собака свійський*
• вовк [пес дикий] — <i>C. lupus</i>	сірий вовк
◦ шакал [золотавий] — <i>C. aureus</i>	—
рід лисиця — <i>Vulpes</i>	лис
• лисиця звичайна — <i>V. vulpes</i>	—
• лисиця степова — <i>V. corsac</i>	корсак
родина ведмедеві — Ursidae	ведмежачі
рід ведмідь — <i>Ursus</i>	—
• ведмідь бурий — <i>U. arctos</i>	—
родина тхореві — Mustelidae	куницеві, кунячі
рід тхір — <i>Mustela</i>	ласка
• тхір горностаї — <i>M. erminea</i>	—
• тхір ласиця — <i>M. nivalis</i>	тхір-ласиця, ласка
• тхір норка — <i>M. lutreola</i>	норка європейська
◦ тхір американський — <i>M. vison</i>	норка американська
• тхір темний* — <i>M. putorius</i>	тхір лісовий*
◦ тхір степовий — <i>M. evermanni</i>	тхір світлий
рід перегузня — <i>Vormela</i>	перев'язка
• перегузня звичайна — <i>V. peregusna</i>	тхір рябий
рід куна — <i>Martes</i>	куниця
• куна лісова* — <i>M. martes</i>	куниця звичайна*
• куна кам'яна — <i>M. foina</i>	куниця хатня, білодушка
рід борсук — <i>Meles</i>	—
• борсук європейський* — <i>M. meles</i>	борсук звичайний*
рід видра — <i>Lutra</i>	відниха, порішня
• видра річкова* — <i>L. lutra</i>	видра звичайна*
родина тюленеві — Phocidae	—
рід тюлень-монах — <i>Monachus</i>	—
† тюлень монах звичайний — <i>M. monachus</i>	тюлень середземноморський
родина котові — Felidae	котячі
рід кіт — <i>Felis</i>	кішка
• кіт лісовий — <i>F. silvestris</i>	кіт дикий
◦ кіт свійський — <i>F. catus</i>	—
рід рись — <i>Lynx</i>	—
• рись європейська — <i>L. lynx</i>	ристь звичайна
Ряд китоподібні — Balaeniformes	(Cetacea, кити)
родина смугачеві — Balaenopteridae	смугасті кити
рід смугач — <i>Balaenoptera</i>	смугастий кит
◦ смугач малий — <i>Balaenoptera acutorostrata</i>	—

Українська та наукова назва таксону	Інша назва
родина дельфінові — Delphinidae	—
рід дельфін — <i>Delphinus</i>	—
• дельфін білобокий — <i>D. delphis</i>	білобочка
рід афаліна — <i>Tursiops</i>	—
• афаліна чорноморська — <i>T. truncatus</i>	—
рід фочена — <i>Phocoena</i>	морська свиня, пихтун
• фочена звичайна — <i>Phocoena phocoena</i>	дельфін-азовка
Ряд конеподібні — Equiformes	(Perissodactyla, непарнопали)
родина коневі — Equidae	конячі
рід кінь — <i>Equus</i>	—
† кінь тарпан — <i>Equus gmelini</i>	кінь дикий
† кінь кулан — <i>Equus hemionus</i>	—
Ряд оленеподібні — Cerviformes	(Artiodactyla, ратичні)
родина свиневі* — Suidae	свинячі*
рід свиня — <i>Sus</i>	кабан
• свиня дика — <i>Sus scrofa</i>	вепр, дик, кабан дикий
родина оленеві — Cervidae	оленячі
рід олень — <i>Cervus</i>	—
• олень шляхетний — <i>C. elaphus</i>	олень благородний
◦ олень плямистий — <i>C. nippon</i>	—
◦ олень лань — <i>C. dama</i>	лань європейська
рід сарна — <i>Capreolus</i>	козуля
• сарна звичайна — <i>Capreolus capreolus</i>	козуля європейська
◦ сарна азійська — <i>Capreolus pygargus</i>	козуля сибірська
рід лось — <i>Alces</i>	—
• лось європейський — <i>A. alces</i>	лось звичайний
родина бикові — Bovidae	бичачі
рід бик — <i>Bos</i>	—
† бик первісний — <i>B. primigenius</i>	тур
◦ бик свійський — <i>B. taurus</i>	—
рід бізон — <i>Bison</i>	—
• бізон європейський — <i>B. bonasus</i>	зубр
рід сайга — <i>Saiga</i>	сайгак
† сайга звичайна — <i>Saiga tatarica</i>	—
рід козиця — <i>Rupicapra</i>	скельниця, серна
† козиця звичайна — <i>R. rupicapra</i>	—
рід козел* — <i>Capra</i>	коза*
◦ козел свійський — <i>Capra hircus</i>	коза свійська*
рід баран — <i>Ovis</i>	вівця
◦ баран муфлон — <i>Ovis musimon</i>	баран дикий
◦ баран свійський — <i>Ovis aries</i>	вівця свійська

Післямова

Назви тварин не є сталими, і розвиваються разом із мовою. Одночасно йде вироблення правил формування і вживання назв, а також заміна деяких назв, прийнятих у попередніх версіях цього списку (Загороднюк, 1999, 2001). Щиро дякую В. Покин'ячереда, В. Тищенку, І. Дикому, Т. Башті, М. Біляшівському, І. Дзеверіну, В. Крижанівському, О. Леонтівій, Ю. Некрутенку, Р. Саламатіну, К. Татаринovu, Г. Фесенку за дискусії щодо українських назв тварин.

Література

- Загороднюк І. 1999. Контрольний список теріофауни України. *Загороднюк І. В. (ред.). Ссавці України під охороною Бернської конвенції*. Київ, 202–210. (Праці Теріологічної Школи; Вип. 2).
- Загороднюк І., Покин'ячереда В. 1997. Таксономія ссавців східнокарпатського регіону // *Загороднюк І., Покин'ячереда В., Киселюк О., Довганич Я. Теріофауна Карпатського біосферного заповідника*. Київ: Ін-т зоол. НАНУ, 16–23. (Додаток 5 до журналу «Вестник зоології»).
- Загороднюк І. В., Покин'ячереда В. В. 1997. Уніфікація научних названий вищих таксонів хордових животнох (Chordozoa, Animalia) // *Доповіді НАН України*. № 11: 160–166.
- Корнєєв О. П. 1965. *Визначник звірів УРСР*. 2-е вид. Київ: Радянська школа, 1–236.
- Маркевич О. П., Татарко К. І. 1983. *Російсько-українсько-латинський зоологічний словник: термінологія і номенклатура*. Київ: Наукова думка, 1–412.
- Мигулін О. О. 1938. *Звірі УРСР (матеріали до фауни)*. Київ: Вид-во АН УРСР, 1–426.
- Сокур І. Т. 1960. *Ссавці фауни України та їх господарське значення*. Київ: Держучпедвид., 1–211.
- Татаринov К. А. 1956. *Звірі західних областей України. Екологія, значення, охорона*. Київ: Вид-во АН УРСР, 1–188.
- Шарлемань М. 1920. *Звірі України. Короткий poradnik до визначання, збирання і спостереження ссавців (Mammalia) України*. Київ: Вукоопспілка, 1–83.
- Starobogatov Ya. I. 1991. Problems in the nomenclature of higher taxonomic categories. *Bull. zool. nomencl.*, **48** (1): 6–18.
- McKenna M. C., Bell S. K. 1997. *Classification of mammals above species level*. New York: Columbia University Press, I–XII + 1–631.

Символи і логотипи Теріологічної школи та види-символи

Ігор Загороднюк

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (Луганськ)
e-mail: zoozag@ukr.net

ZAGORODNIUK, I. Symbols and logos of the Theriological School and symbol species. — The use of recognisable images to denote information products, promotions, and seminars of the Theriological School has been going on since the commencement of the network. The primary ideas were the use of thematic images of mammals for individual actions — lynx on the cover for the volume "Mammals under the protection of the Bern Convention", the long-eared bat on the emblem of the action "Night of Bats", a marmot on the emblem of the Therioschool in Luhansk Nature Reserve, an otter on the emblem of the Terioschool dedicated to aquatic mammals, etc. Further, there were three areas of specialisation — the use of the depiction of the lynx's head as the main logo of publications and information letters of the Terioschool, the use of images of one of the mammal species that symbolise the theme or venue of the next Therioschool, on the emblem of the school, initiation and development of the annual action "Mammal of the Year" with relevant information materials, photo contests and other forms of activity.

Вступ

Символи — це знаки, які несуть чимало інформації, значно більше за ту, що вкладена в їхню графіку. Про значення чи цінність подій, про традицію, про емоції. Кожна навіть одноразова подія в житті наукової спільноти, зокрема й наукового товариства, яким є Українське теріологічне товариство, запам'ятовується через певні образи. Ними можуть бути пам'ятні зображення, сувеніри, значки, емблеми, логотипи, наклейки, календарі, акроніми. Здавня повелося, що наукові події та наукові спільноти «маркуються» певними символами. Цьому, поза сумнівом, сприяє той факт, що багато хто з науковців, а надто біологів, змалку є колекціонерами (Рое, 1951), а наукова атрибутика є часто естетичним і бажаним об'єктом уваги. Тому символіка наукових видань, семінарів і акцій є важливим атрибутом діяльності науковців. Особливо цінними є ті зображення та інші атрибути, які оформлені в серії.

Тут мова йтиме, насамперед, про графічну символіку. Звісно, спектр наукової символіки значно ширший і охоплює, зокрема й коди у формі вербальних символів (від акронімів типу НАНУ до фразеологізмів, приказок, кліше і мемів). Символи, за О. Лосевим, «вказують на певний предмет, що виходить за межі його безпосереднього змісту. Під символом розуміють свого роду відображення, але вже у свідомості та мисленні» (Лосев, 1995: 20).

Звісно, складність графічної символіки може бути дуже різною — від найпростіших стилізованих логотипів до складних, у форматі графічного резюме, бейджів конференцій та пам'ятних наклеюк, що несуть інформацію про семінари або акції. Тварини є найпоширенішими, а тому й найбажанішими символами в позначеннях природоохоронних установ та акцій (напр. панда) та в іншій символіці, аж до гербів міст і родових знаків. Звісно, наукові товариства також розробляють і використовують символіку.

Ідея маскотів та види-символи Теріологічної школи

За інформаційними сайтами, маскот персоніфікує бренд, показує його цінності, говорить про культуру і формування стосунків (ставлення) до бренду. Логотип — це більш стилізований варіант маскоту, картинка, яка символізує бренд. Хоча бренд — це переважно економічне поняття, до певної міри наукові інститути та наукові товариства й інші спільноти — це також бренди. І їхня пізнаваність залежить від символіки. Теріошкола не одразу прийшла до своїх маскотів і логотипів, шлях був по-суті стихійним, оскільки від початку такої мети не було. Проте в процесі розвитку наших акцій, семінарів та іншої активності виробилася й символіка.

Теріошкола доволі швидко «вийшла» на свій вид-символ — рись. Сталося це у період 1999–2003 років. По-перше, рисунок цього виду хижих у виконанні Миколи Кондакова (1908–1999) було обрано для обкладинки тому 2 «Праць Теріологічної школи» (Свавці..., 1999). З 1999 р. рись як символ ми почали вміщати на різних виданнях — обкладинках ПТШ, бюлетені *Novitates Theriologicae*, обкладинках теріологічних випусків наукових праць університетів (напр. УжНУ за 2005 р.) та інформаційних листах товариства (рис. 1).

Одночасно в товаристві було розвинуто активність кількох дослідницьких груп, серед них і групи HELP з охорони великих хижих, серед яких найбільш виразним було визнано рись (ведмідь рідкісний і обмежено поширений, вовк всюдисущий і не під охороною), і місцева екогрупа з досліджень і моніторингу хижих на базі Поліського заповідника (діяльність С. Жили) мала назву «Рись». Рись — це вид родини котових, представники яких незмінно викликають симпатії, а тому вид є гарним символом не лише для досліджень, але й природоохоронних акцій, тим паче він із самого початку внесений до Червоної книги України (з 1980 року: Червона..., 1980). Стилiзований рисунок цього логотипу, що з 2003–2005 рр. використовується для сторінок веб-сайту Українського теріологічного товариства (УТТ) та документів Теріологічної школи (як секції УТТ), підготувала Марія Тищенко-Тишковець.

Та сама рись була на обкладинках наступних випусків ПТШ, у т.ч. випусків 3–8 за 2002–2006 рр., проте вже з поточного року ми перейшли на використання стилізованого зображення, яке буде використовуватися для позначення наших видань, листів про школи-семінари та сторінок нашого сайту.

1999

2003

2003–2005

2005

2006

2007

Рис. 1. Рись як логотип Теріологічної школи та її видань (колекція найперших зображень цієї серії на виданнях УТТ): 1999 — обкладинка книжки «Ссавці під охороною Бернської конвенції» (випуск 2 в серії «Праці Теріологічної школи», ПТШ), 2003 — титульна сторінка книги «Кажани України та суміжних територій» (випуск 3 ПТШ), 2003 (2) — титульна сторінка першої версії сайту Теріологічної школи (terioshkola.narod.ru; автор стилізації — Марія Тищенко-Тишковець); 2005 — обкладинка випуску 17 в серії «Біологія» Наукового вісника Ужгородського університету з працями XI Теріошколи 2004 р. (Загороднюк, Зізда, 2005)*; 2006 — титульна сторінка збірника «Теріофауна сходу України» (випуск 7 в серії ПТШ); 2007 — титульна сторінка цього випуску бюлетеню «Методики обліку теріофауни».

Fig. 1. Lynx as a logo of the Theriological School and its publications (collection of the first images of this series in publications of the Ukrainian Theriological Society).

* У звіті про 11 Теріошколу відмічено, що цей том вмiщав «Збірку праць за матеріалами 11 Теріологічної школи (Мигія, 2004) разом з працями IV Ужгородських ентомологічних читань» (Загороднюк, Зізда, 2005: 197). Його упорядником та редактором був автор цього огляду.

Види-символи щорічних теріологічних шкіл-семінарів

Підготовку тематичних логотипів Теріюшколи як щорічного семінару нами започаткували 2002 року, при підготовці матеріалів 7 Теріюшколи, що мала назву «Великі хижі ссавці України та прилеглих країн» (Поліський природний заповідник, 15–17 грудня 2000 р.). До того незмінними атрибутами були рись і силуети інших тварин, яких наводили як елемент дизайну.

Нижче подано огляд символів наших щорічних зібрань — теріологічних шкіл-семінарів, проведених до цього часу, тобто за період 1994–2009 років, а по суті — починаючи з 2000 року, коли символіка стала обов'язковим атрибутом. До того використання зображень тварин-символів було неповним; звичайно це були невеликі силуети тварин, без будь-яких додаткових позначень, напр. маленький силует кажана на емблемі та бейджах 5 Теріюшколи (біостанція Гайдари Харківського університету, 28 вересня – 3 жовтня 1998 р.) або силует ведмедя на емблемі та бейджах 6 Теріюшколи (Біостанція Гутисько Тернопільського університету, 28 вересня – 2 жовтня 1999 р.).

Надалі ідея набула розвитку. Після згаданої вже Поліської теріюшколи (2000), що мала вовчу символіку, було розроблено «звірині» бейджі наступних трьох шкіл — з бабаком як частиною емблеми Луганського заповідника, що був місцем проведення 8 Теріюшколи (Провалля, 13–18 травня 2001 р.) (Загороднюк, 2005), бейдж з маскотним борсуком на емблемі 9 Теріюшколи у Природному заповіднику «Розточчя» (Львівщина, 7–12 жовтня 2002 р.) (див. обкладинку цього випуску *Novitates Theriologicae*), бейдж та інша символіка з муфлоном для 10 Теріюшколи в Криму (Проходне, 6–11 жовтня 2003 р.).

Подальші школи-семінари вже використовували ідеї цих попередніх семінарів на повну потужність — для всіх їх тепер незмінно розроблялася емблема (автором усіх емблем був автор цього огляду спільно з організаторами від приймаючої сторони). Усі вони мали три основні формати використання: 1) як емблема на інформаційних листах, роздаткових матеріалах і відповідних сторінках веб-сайту Теріологічної школи, 2) як наклейки, що вкладалися до папки учасника, 3) як плакати, що вивішувалися на вході до будівель, зал та інших локацій поточної Теріюшколи, а також на кафедрі у залі засідань.

Загалом вибір видів-символів визначався трьома базовими критеріями: 1) вид мав бути пов'язаним з основною темою школи, були певним символом головної теми, 2) вид мав бути характерним представником місцевої фауни або хоча би регіону проведення школи, звичайно з-поміж раритетів, 3) вид мав бути «власною» символікою для організаторів поточної теріюшколи, принаймні на персональному рівні, або на рівні установи.

Таким шляхом обрано види для емблем подальших теріюшкіл: відра — для 11 школи ««Дослідження гідрофільних угруповань ссавців» (Мигія, 11–16 жовтня 2004 р.), вивірка — для 12 школи «Синантропія ссавців та фауна урбо-екосистем» (Луганськ, 25–29 листопада 2005 р.), ліскулька — для 13 школи «Раритетна теріофауна» (Кам'янець-Подільський, 9–13 жовтня 2006 р.).

Емблема VII Теріологічної Школи (Селезівка, 2000)

Емблема VIII Теріологічної Школи (Провалля, 2001)

Емблема IX Теріологічної Школи (Розточчя, 2002)

Емблема X Теріологічної Школи (Крим, Прохолодне, 2003)

Емблема XI Теріологічної Школи (Мигія, 2004)

Емблема XII Теріологічної Школи (Луганськ, 2005)

Емблема XIII Теріологічної школи (Кам'янець, 2006)

Рис. 2. Емблеми Теріологічних шкіл-семинарів 2000–2006 років, які були представлені у трьох форматах: як емблема, як наклейка та як плакат (докладніше в тексті).

Fig. 2. Emblems of Theriological schools-seminars of 2000–2006, which were presented in three formats: as an emblem, as a sticker and as a poster (more in the text).

Кажани як символи

Серед символіки Теріологічної школи особливе місце посідають кажани. Значною мірою це пов'язано з тим, що чимало колег з активу нашого товариства цікавляться питаннями біології й охорони кажанів (Загороднюк та ін., 1998) і регулярно проводять різні акції, пов'язані з цим. Зокрема, починаючи з 5 Теріологічної школи в Гайдах (1998), ми щороку на Теріологічній школі-семинарі та поза нею проводимо акцію «Ніч Кажанів», а також організували три «позашкільні» семінари (рис. 3).

Емблема «детекторного» семінару (Ядуги, 2000)

Емблема конференції про кажанів Карпат (Рахів, 2000)

Логотип групи УХЦ/УЦОК (версія 1999/2005 років)

Рис. 3. Емблеми «позашкільних» семінарів УТТ, присвячених кажанам: «детекторний» семінар у Ядугах (2000), конференція «Кажани Карпатського регіону» (2000), та логотип УЦОК.

Fig. 3. Emblems of "out-of-school" seminars of UTT devoted to the bats: "detector" seminar in Yaduty (2000), conference "Bats of the Carpathian region" (2000), and the logo of the UCEBA.

Серед останніх — семінар з використання ультразвукових детекторів для спостережень за кажанами, що відбувся навесні 2000 року на біостанції «Ядуги» (Використання..., 2000; Загороднюк, Годлевська, 2000), конференцію Кажани Карпатського регіону, що пройшла восени того ж року в Карпатському біосферному заповіднику (Кажани..., 2003).

Ця активність, що починалася як діяльність у рамках дослідницької групи «Український хіроптерологічний центр» (УХЦ), з весни 2001 р. оформлена в секцію Українського теріологічного товариства з назвою «Український центр охорони кажанів» (УЦОК) (Загороднюк та ін., 2005).

Логотип групи УХЦ – УЦОК показано на рис. 3 (праворуч).

Логотипом групи залишилася та сама емблема зі стилізованим зображенням кажана на фоні повні (рис. 3, праворуч). За цей час ми створили і поширили (зокрема завдяки співпраці з EUROBATs і з нашими польськими колегами) низку постерів, буклетів та наклейок із зображеннями кажанів, у тому числі й наклейки із зображенням голови підковика та різноманітну друковану продукцію з логотипом УЦОК, а також з логотипом EUROBATs та логотипом польського Центру хіроптерологічної інформації (СІС). Логотип УЦОК залишився головним на створеному нами веб-сайті УЦОК: <http://kazhan.org.ua/>.

Роки звірят

Символи теріошкіл надалі планується зробити також символами відповідного року, увівши номінацію «Ссавець року», з допомогою якої товариство планує привертати увагу суспільства до проблем охорони окремих видів і загальною охорони дикої фауни. Поки ця ідея визріває, проте вже тепер окреслено коло видів, яким варто присвятити окрему увагу (за абеткою): бобер, борсук, вивірка, видра, вовк, їжак, кажан, ласка, сарна, свиня, сліпак, ховрах.

Література • References

- Використання... 2000. *Використання ультразвукових детекторів у дослідженнях кажанів* (Матеріали семінару в Ядутах 30 квітня — 3 травня 2000 року). За ред. І. Загороднюка. Українське теріологічне товариство НАН України, Київ, 1–58.
- Загороднюк, І., Покинйчереда, В., Домашнінець, В. 1998. Діяльність та інформаційні матеріали Українського хіротеріологічного центру. *Європейська ніч кажанів '98 в Україні*. Київ, 16–23. (Серія: Праці Теріологічної школи; Випуск 1).
- Загороднюк, І., Годлевська, Л. 2000. Теріологічна Школа–2000: визначення кажанів та локалізація їхніх сховищ за допомогою ультразвукових детекторів. *Вестник зоології*, **34** (6): 119–120.
- Загороднюк, І., Зізда, Ю. 2005. Дослідження гідрофільних угруповань ссавців (звіт про XI Теріологічну школу-семінар). *Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія Біологія*, **17**: 195–198.
- Загороднюк, І. (ред.). 2005. *Ссавці відкритих просторів*. Українське теріологічне товариство НАН України, Київ, Луганськ, 1–96. (Серія: Novitates Theriologicae; Pars 5).
- Загороднюк І., Петрушенко Я., Годлевська О., Тищенко В. (укладачі). 2005. Положення про Український центр охорони кажанів (УЦОК). *Ссавці відкритих просторів*. Українське теріологічне товариство НАН України, Київ, Луганськ, 78–79. (Серія: Novitates Theriologicae; Pars 5).
- Кажани... 2003. Кажани Карпатського регіону: збірник наукових праць. За ред. І. Загороднюка. Українське теріологічне товариство НАН України, Київ, Рахів, Краків, 1–96. (Серія: *Novitates Theriologicae*, Pars 3).
- Лосев, А. Ф. 1995. *Проблема символа и реалистическое искусство*: 2-е изд., испр. Искусство, Москва, 1–320.
- Ссавці..., 1999. *Ссавці України під охороною Бернської конвенції*. За ред. І. Загороднюка. Інститут зоології ім. Івана Шмальгаузена. Київ, 1–222. (Праці Теріологічної школи; Вип. 2).
- Червона... 1980. *Червона книга Української РСР*. Наукова думка, Київ, 1–504.
- Roe, A. 1951. A psychological study of eminent biologists. *Psychological Monographs: General and Applied*, **65** (14): i–68. doi:10.1037/h0093639

Резюме

ЗАГОРДНЮК, І. Символи і логотипи Теріологічної школи та види-символи. — Використання пізнаваних зображень для позначення інформаційних продуктів, акцій та семінарів Теріологічної школи ведеться від початку заснування мережі. Первинними ідеями було використання тематичних зображень ссавців для окремих акцій — рись на обкладинці тому «Ссавці під охороною Бернської конвенції», вухань на емблемі акції «ніч кажанів», бабак на емблемі теріошколи в Луганському природному заповіднику та видра на емблемі Теріошколи, присвяченій коловодним ссавцям тощо. Надалі відбулося три напрямки спеціалізації — використання символу (зображення голови) рисі у якості основного лого для видань та інформаційних листів Теріошколи, використання зображення одного з видів ссавців, які символізують тему або місце проведення чергової теріошколи, на емблемі відповідної школи-семінару, започаткування та розвиток щорічної акції «ссавець року» з відповідними інформаційними матеріалами, фотоконкурсами та іншими формами активності.

Публікації Теріологічної школи

Публікації у серії «Праці Теріологічної Школи»

Серія «Праці Теріологічної Школи» видається за ініціативою Ради Теріологічної Школи і присвячена питанням організації та проведення польових досліджень теріофауни України та суміжних країн, вивченню її сучасного стану та історичних змін, дослідженню структури популяцій та угруповань.

Серія виходить під спільним ISBN 966-02-0692-5; окрім того, кожний випуск в серії має свій власний ISBN, наведений нижче. Наразі підготовлено 8 випусків Праць Теріошколи. За ініціативою А. Волоха розпочато роботу над проектом нового випуску — «*Методи польових теріологічних досліджень*».

Таблиця 1. Бібліографічна інформація про випуски Праць Теріологічної школи

Рік	Бібліографічний опис	ISBN
1998	<i>Європейська ніч кажанів '98 в Україні</i> . За ред. І. Загороднюка. Київ, 1998. 198 с. (Праці Теріологічної Школи; Випуск 1).	ISBN 966-02-0693-3
1999	<i>Ссавці України під охороною Бернської конвенції</i> . За редакцією І. Загороднюка. Київ, 1999. 222 с. (Праці Теріологічної Школи; Випуск 2).	ISBN 966-02-1280-1
2002	<i>Кажани України та суміжних країн: керівництво для польових досліджень</i> . Загороднюк І., Годлевська Л., Тищенко В., Петрушенко Я. Київ, 2002. 108 с. (Праці Теріологічної школи; Випуск 3).	ISBN 966-02-2476-1
2002	<i>Хохла (Desmana moschata) в басейні Сіверського Дінця</i> . — І. Загороднюк, О. Кондратенко, В. Домашлінець та ін. Київ, 2002. 64 с. (Праці Теріологічної школи; Випуск 4).	ISBN 966-02-2477-X
2002	<i>Польовий визначник дрібних ссавців України</i> . І. Загороднюк. Київ, 2002. 60 с. (Праці Теріологічної школи; Випуск 5).	ISBN 966-02-2642-X
2004	<i>Фауна печер України</i> / За ред. І. Загороднюка. Київ: Українське теріологічне товариство, 2004. 248 с. (Праці Теріологічної школи; Випуск 6).	ISBN 966-02-3635-2
2006	<i>Теріофауна сходу України. Пам'яті Олександра Кондратенка</i> / Під ред. І. Загороднюка. Луганськ, 2006. 352 с. (Праці Теріологічної Школи; Випуск 7).	ISBN 966-02-3985-8
2006	<i>Фауна в антропогенному середовищі</i> / Під ред. І. Загороднюка. Луганськ, 2006. 245 с. (Праці Теріологічної Школи; Випуск 8).	ISBN 966-02-3986-6

Публікації у серії «*Novitates Theriologicae*»

Бюлетень «*Novitates Theriologicae*» (Теріологічні новини) видається як збірник матеріалів однієї з поточних теріологічних шкіл або інших форм роботи Українського теріологічного товариства НАН України.

Протягом 2000–2006 років підготовлено 7 бюлетенів, всі з матеріалами конференцій 2000–2002 років. Кожний з бюлетенів готується у двох версіях — попередній (препринт, робоча назва «альфа-версія») та кінцевий, розширений (фінальна версія, яка звичайно видається лише згодом, після остаточної підготовки видання). Бюлетень NT7 поки існує у цій препринтній версії, розширений другим розділом з підсумковими матеріалами ІХ Теріошколи.

Практика показала складність ведення бюлетенів і у їх виданні взято паузу, а основним типом тематичного видання надані буде «Праці Теріологічної школи». Огляд бюлетенів представлено у наступній таблиці:

Таблиця 2. Бібліографічна інформація про випуски *Novitates Theriologicae*

Випуск	Рік	Обсяг	Бібліографія (остаточні версії, без препринтних варіантів)*
Pars 1	2000	12 с.	<i>Теріологія в Україні 2000: крок у нове століття</i> . Київ: Українське теріологічне товариство НАН України, 2000. 12 с.
Pars 2	2000	58 с.	Використання ультразвукових детекторів у дослідженнях кажанів (Матеріали семінару в Ядугах 30 квітня — 3 травня 2000 року). Київ: Українське теріологічне товариство НАН України, 2000. 58 с.
Pars 3	2003	96 с.	<i>Кажани Карпатського регіону</i> (Матеріали ІІІ Міжнародної конференції 8–12 вересня 2000 р., Рахів). Київ: Українське теріологічне товариство НАН України, 2003. 96 с.
Pars 4	2001	72 с.	<i>Великі хижі ссавці України та прилеглих країн</i> (Матеріали Школи-семінару, Поліський природний заповідник, 15–17 грудня 2000). Київ: Українське теріологічне товариство НАН України, 2001. 72 с.
Pars 5	2005	96 с.	<i>Ссавці відкритих просторів</i> (Матеріали VIII Теріологічної школи). Київ, Луганськ: Українське теріологічне товариство НАН України, 2005. 96 с.
Pars 6	2001	172 с.	<i>Міграційний статус кажанів в Україні</i> . Київ: Українське теріологічне товариство НАН України, 2001. 172 с.
Pars 7	2007	46 с.	<i>Методики обліку теріофауни</i> (Матеріали ІХ Теріологічної школи). Київ, Львів, Луганськ: Українське теріологічне товариство НАН України, 2007. 46 с.

* Поточний бюлетень NT7 у форматі повної версії буде підготовлена згодом.

Адреса для надсилання матеріалів до бюлетеню NT

E-mail: novitates@yahoo.com; mammalia@ukr.net

Методики обліку теріофауни

**випуск 7 бюлетеню *Novitates Theriologicae*
Українського теріологічного товариства
НАН України**

редактор І. Загороднюк
коректор Ю. Зізда

Підготовлено до друку 11.03.2007 р. Формат 60 x 84 / 16. Гарнітура Times NR.
Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 2,67. Наклад 100 прим.
